

84
B

BAHOR BULBULARINING CHAH-CHAH

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество преданных
выдач

6.02.19.

ООО «Иртышская городская типография» Зак. 1003-3341

ЎЗБЕКИСТОН ҲОЗИРҶИЛАР ҲАМЖАМАТИ
«ЎОД» ЖАМОАТИ ҚОНДИ

БАНОР ВУЛЛУЛАРИНИНГ ШАН-ШАНИ

Yosh tarjimonlar bayozi

Jahon adabiyotidan yangi tarjimalar

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА О'РТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРАТИ
ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ЧИРЧИҚ
ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ
АХБОРОТ РЕСУРС
1-ФИЛИАЛИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА О'РТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРАТИ
ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ЧИРЧИҚ
ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ
АХБОРОТ РЕСУРС МАРКАЗИ

Cho'pon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2016

UO'K 821(100)
KEK 84(0)
B.43

*O'zbekiston Respublikasi Mustaqilligining
25 yilligiga bag'ishlanadi*

Mas'ul muharrir:

Muhammad Ali – O'zbekiston xalq yozuvchisi.

Humoyun Akbarov – lo'plab, nashrga tayyorlovchi.

B.43 Bahor bulbullarining chah-chahi [matn]: nashrga tayyorlovchi H. Akbarov. – T.: Cho'lpon nomidagi NMITU, 2016. – 100 b.
ISBN 978-9943-05-816-3

UO'K 821(100)
KEK 84(0)

ISBN 978-9943-05-816-3

© Cho'lpon nomidagi NMITU, 2016

Tarjima bu san'at. Qalbni qalbga, tilni tilga bog'lash san'at. Tarjima haqida soatlab gapirish mumkin. Uning asosiy maqsadi agar bu badiiy tarjima bo'lsa – bir millat vakilining talakkur dunyosi, so'z boyligi, badiiy estetik qarashlarining mahsuli bo'lgan asarning aslyatiga imkon qadar putur yetkazmay tarjima tiliga o'g'irish. Bu esa nihoyatda mashqatli vazifa. Badiiy asar tarjimonida qobiliyat bo'lishi kerak. U butun vujudi bilan asarni his qilishi va ana shu hissiyotni yetkazib berish yo'lini izlashi, tinimsiz mehnat qilishi lozim.

Bugungi kunda o'zbek klassik va zamonaviy adabiyotidagi millatimiz ma'naviy qiyofasini ochib bera oladigan asarlarni chet tillarga tarjima qilish borasida birmuncha ishlar amalga oshirilmoqda. Ayni paytda bevosita chet tillardan o'zbek tiliga tarjima qila oladigan iqtidorli ijodkorlar avlodi voyaga yetmoqda. O'zbek tarjimachiligini bir bog'ga qiyolasak, bu bog'da yangi nihollar bo'y ko'rgizmoqda. Albatta, bugungi iste'dodli yoshlar orasidan bir kun kelib yetuk tarjimonlar chiqishiga shubha yo'q.

Yosh tarjimonlarni tayyorlash masalasi hamisha dolzarbligicha qolmoqda. «Yosh tarjimonlar maktabi»ni tashkil etish, iste'dodli yoshlar va malakali tarjimonlar o'rtasida ustoz-shogird an'alarini rivojlantirib borish katta ahamiyatga egadir.

Ushbu to'plamga bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olayotgan talabalar, kuni-kecha bu maskanlarni tugallagan yoshlar, aksariyati yosh tarjimonlar maktablarida ustozlardan saboq olgan iste'dodi yosh tarjimonlarning jahonning o'n tilidan, bevosita aslyatdan o'zbek tiliga o'g'rilgan adabiyot namunalari kiritilgan. Yosh tarjimonlarning mazkur to'plamdagi tarjimalari respublika matbuotida, chunonchi, «O'zbekiston adabiyoti va san'ati», «Kitob dunyosi» gazetolari, «Yer yuzi» jurnali va boshqa markaziy nashrlarda yoritilgan.

Yoshlarimizning ilk ijodiy mashqlaridan mamnun bo'lasiz, degan umiddamiz.

NASR

Don Xuan MANUEL (Ispaniya)

Don Xuan Manuel (1282–1349) o'rta asr Ispaniyasining yirik yozuvchilaridan biri. Uning «Graf Lukanor» (1335-y.) kitobi keng tarqalgan. Xuan Manuelning adabiy faoliyati hayotining so'ngi 25 yiliga to'g'ri keladi, ammo uning barcha asarlari ham saqlanib qolmagan. Bizga qadar «Ritsar va qurol tutuvchi haqida kitob» (1326-y.), «Mulklar kitobi» (1327–1332-y.), «Jazolar haqida kitob» (1342–1344-y.), «Ov haqida kitob» (1337-y.), «Gerblar haqida kitob» (1342-y.) asarlari yetib kelgan. Xuan Manuel o'z davrining atog'li shaxslaridan biri, uning qizi qirol Enrique II ning rafiqasi bo'lib, ulardan Trastamarlar sulolasi boshlangan.

TULKI VA TUMSHUG'IDA PISHLOQ TUTGAN QARG'A

(Hikoya)

Kunlarning birida graf Lukanor o'zining maslahatchisi Patroniyo bilan suhbatlasha turib, unga shunday dedi:

— Patroniyo, o'zini do'stday ko'rsatayotgan bir kishi meni rosa maqlab qoldi. Uning aytishicha, katta kuch-qudratim, ajoyib xislatlarim bor emish. Bunchalik xushomadlardan so'ng u bir savdo-sotiqni taklif etdiki, shunchaki qarashda bu menga anchagina foyda keltiradigandek tuyuldi.

Shunda graf maslahatchisi Patroniyo o'sha do'stining unga taklif etgan kelishuvi haqida so'zlab berdi. Qolaversa, grafga bu taklif juda qiziq tuyuldi. Biroq Patroniyo o'sha kishining grafini chiroyli so'zlari bilan aldab, mug'ombirlik qilayotgani ayon bo'ldi. Shu boisdan grafga dedi:

— Janob Lukanor, shu narsani bilishingiz kerakki, nazarimda siz aytayotgan o'sha kimsa sizni chuv tushirishi

niyatida. To'g'ri, u aylagan kuch-qudratingiz va mol-davlatlaringizning behisobligi ayni haqiqatdir. Shuning uchun aldoovga uchmasdan, o'zingizni undan uzoqlashtirganingiz yaxshiroq. Bu vaziyatga misol tariqasida sizga qarg'a bilan tulki o'rtasida sodir bo'lgan voqeani so'zlab bersam.

Graf maslahatchisi Patroniyodan bu voqeani so'zlab berishini so'radi.

— Janob Lukanor, — dedi Patroniyo. — Bir kuni qarg'a yovlarda kattakon bir pishloq bo'lagini topib olibdi va hech kim xalaqit bermasin deb, maza qilib yeyish uchun daraxt tepasiga chiqib olibdi. Qarg'a daraxt shoxida turganida, o'sha daraxt tagidan o'zini xuddi uni ko'rmaslikka solib, bir ayyor tulki o'tayotgan emish. U qarg'aning tumshug'idagi pishloqqa qarab, ko'nglida yovuz niyat paydo bo'libdi.

Tulki qarg'aga qarab debdi:

— Janob qarg'a, bundan ancha vaqtlar muqaddam siz haqlingizda xo'p ajoyib gaplarni, ya'ni shon-shuhratingiz va kelishgan xushbichimligingiz kabi fazilatlaringiz borligini eshitgandim. Shu boisdan siz bilan tanishish maqsadida hamma joydan qidirdim, izlamagan joyim qolmadi. Na Tangrim, na omad sizni topishimga izn berdi. Mana, hozir men o'nglida ko'rib turibman va sizga shuni ta'kidlaymanki, boshqalar aylaganidan ham ko'ra a'llo roq ekansiz. Hozir sizga ko'rib turganingizdek xushomad qilmog'chi emasman va harqatgina ajoyib fazilatlaringiz haqida ham gapirmog'chi emasman, balki boshqalardan eshitgan ba'zi qusurlaringizni aytimg'chi edim.

Boshqalarning gapiga qaraganda, paltaringiz, ko'zlatingiz hamda tirnoqlaringizning rangi qora ekan. Qora rang esa boshqa ranglarga qaraganda unchalik chiroyli bo'lmas emish. Bu tusingiz sizni battarroq xunuk qilib ko'rsatarkan. Lekin bu gaplar barchasi o'ylamay aytilgan bo'lmag'ur emish. Ko'rib turganimdek, mana paltaringizning rangi qora bo'lsa-da, ajoyib ko'kimtir tusda ekan. Ular xuddi tumshuk singari, boshqa qushlarnikidan ham ko'ra ko'rkamroq. Xo'sh, ko'zlaringizga keladigan bo'lsak, qora rang atrof-

olamni yanada yaxshiroq ko'rsatib berish uchun xizmat qiladi. Zero, qora rangli ko'zlar eng yaxshisidir. Shu sababli sizni sizing ko'zlaringiz ham hamma maqtaydigan g'izol (ohu) ko'zlari singari tin qora va hech bir jonotning ko'zlari singari bunchalik chiroyli emas. Bundan tashqari, tumshug'ingizning burchaklari juda kuchli. Birofta qushniki siznikichalik va tinog'laringiz juda kuchli. Birofta qushniki siznikichalik emas. Yana shuni ham ta'kidlab o'tishim joizki, siz havoda shunday yengillik bilan parvoz qilasizki, hatto shamolga ham qarshi ucha olasiz. Bu esa kuch-qudratning yaqqol isbotidir. Hech qanday qush sizchalik osongina shamolga qarshi ganot qoqolmaydi. Ishonch bilan aytishim mumkin, Tangri sizni ajoyib yaratgan. Shu bois bunga iqror bo'ling maslikning iloji yo'q. Undan keyin, siz boshqa qushlar ichida eng chiroyli ovozga ham ega ekansiz va Xudoning menga bergan marhamati tufayli buni eshitishdek baxtga muyassas bo'lish umididaman. Rostdan ham, boshqalar aytgandan ko'ra chiroyli ekanligingizga yana bir bor amin bo'ldim. Agar hozir sizning sayrashingizni eshitsam, o'zimni juda baxtli his etardim.

Janob Lukanor, o'zingiz o'ylang, axir tulkinging bu xat ti-harakati turgan-bitgani g'irt yolg'on bo'lsa. U qarg'aga faqat chin bo'lmagan narsalar to'g'risida gapirdi. Yolg'on gap, haqiqatan bir narsaga yaxshilab ishonch hosil qilingki, u o'zidan yomon va salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi.

Qarg'a tulkinging maqtovimi eshitib, aytayotganlari uning nazarida go'yo haqiqadek ko'rinibdi. Tulkinging aldamayotganligiga ishonib, uni o'ziga do'st deb bilibdi va tulkinging og'iz ko'pirtirib maqtashining bo'si, undan pishlog'ini tortib olish ekanligini fahmlamabdi. Qarg'a o'zini do'stining maqtovlari va so'zlariga munosib deb bilib, do'stini xursand qilaman deb, og'zini ochib yuboribdi. Shunda pishlog'i yerga tushib ketibdi. Tulki esa uni olibdi-dajuttakni rostdab qolibdi.

Shunday qilib, soxta do'stning yolg'on maqtovlariga ishongan qarg'a endi hayotda o'zining qanday sodda ekanligini teran va yaxshiroq angelaydigan bo'libdi.

Gi de MOPASSAN (Fransiya)

Tanqidiy realizm oqimining yirik vakillaridan biri, novella janrining ustasi *Gi de Mopassan* (1850–1893) o'zining qisqa umri davomida jahon adabiyotiga beqiyos ijod durdonalarini tortiq etgan buyuk fransuz adibidir. Uning «Hayot» (1883), «Azizim» (1885), «Per va Jan» (1888), «Bizning qalbimiz» (1890) kabi olti romani, uch yuzdan ortiq hikoyalari kitobxonlarning sevimli asarlariga aylangan.

IKKI DOST

(Novella)

Parij qamalda, xalq och-yalang'och. Uylarning tomlari ustida chumchuqlar deyari ko'rimaydi, bo'g'otlar huvillab yotibdi. Nochor xalq qashshoqlikdan, hatto chumchuqlarni yeyishga majbur edi.

U yanvar oyining musaffo tongida, yastanib yotgan tashqi xiyobon bo'ylab, tushkun kayfiyatda sayrga olandi. Qo'llari kalta shimining cho'ntagida, qorni ochilib ketgan, bir paytlar o'z shahrining mohir soatsozi bo'lgan janob Moriso, hozirda ma'lum sabablarga ko'ra, odamovi bo'lib qolgandi.

Yo'l-yo'lakay, to'satdan do'sti janob Sovajni uchratdi va u bilan suhbatlashib qoldi.

Urushdan oldin janob Moriso har yakshanba, tong sahardan ov asboblari solingan tunuka qutini yelkasiga osib yo'lga oltanardi. Argentuydan yo'lga chiqib, Kolombada to'xtardi. Sevimli manziliga yetibog, ovga kirishib ketar, maroqli ishga berilganidan, hatto vaqtning qanday o'tganini sezmasdi ham.

10

U yerda har yakshanba yana bir baliqchi janob Sovajni uchratish mumkin. Janob Sovaj Notr-Dam de Laretta ko'chasida yashovchi, past bo'yli, to'ladan kelgan, xush-ehangchaq kishi edi. Bu ikki ovchi qalin do'st edilar. Odatda, tez-tez qo'llarida qarmoqlari bilan oqim ustida muvozanatni saqlagan holda, qirg'oqdan-qirg'oqqa baliq izlab, sakrab yurishardi. Ba'zi kunlari esa, hatto bir og'iz ham gaplashmasdilar. Ammo aytish kerakki, ular bir-birlarini so'zsiz ham anglay olishardi, chunki qarashlari, fikr-u xayollari muhtarak edi-da.

Moriso ba'zan hamrohiga: «Eh! Maza-al!» desa, janob Sovaj unga javoban: «Bundan yaxshisini ko'rmaganman», deb qo'yardi.

Shu ikki og'iz so'z ularning do'stona munosabatlarini yaqqol ko'rsatib turardi.

Kuz kunlari ogshomida, osmon botayotgan quyoshning zarhin nurlari bilan qoplangan, suv yuzida o'ynayotgan qizil tuall bulbular, daryoni butkul alvon rangga bo'yagan, alan-galanayotgan ulq ikki do'stni xuddi cho'g' kabi qizaritirar, daraxtlar misli olovlangan singari edi. Janob Sovaj Morisoga jilmayib qarab: «Qanday soz tomoshal!» dedi. Moriso po'kagidan ko'zini uzmay, zavqlanib javob qaytardi: «Bu xiyo-bondagi sayrdan ko'ra yaxshi-ku!»

Janob Sovaj chuqur uf tortib, shivirladi: «Mana, falokatlara. Moriso juda g'amingin ovoza zorlandi: «Bu qanday zamon bo'ldi, bugun yilning eng ajoyib kuni-ku, axir».

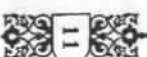
Haqiqatan, osmon moviy va tip-tiniq edi. Ular parishon va g'amingin kayfiyatda yonna-yon yurib ketishdi.

Moriso suhbatni davom ettirdi: «Ov-chi? Eh, qanday ajoyib xotiralar!»

Janob Sovaj do'stiga o'g'irilib so'radi: «Ovga yana qachon borar-kannimiz-a?»

Do'stlar yo'l bo'yidagi kichkina qovoqxonaga kirishdi va erman aroq'idan' ichib, so'ngra yana yo'lida davom etishdi, endi ular yo'lak bo'ylab borishardi.

Erman yoki shuvog nastoykasiidan tayyorlangan aroq

11

Moriso birdan to'xtab qoldi: «Ey, yana biroz maishatga nima deysiz?». Janob Sovaj bunga rozi bo'ldi: «Qarshiligin yo'q». Endi ular boshqa bir qahvaxonaga kiritshdi. U yerda sharobxo'rlilik qilishdi.

U joydan chiqqanlarida xuddi nahordan sharobga bo'lib olgan kishidek boshlarida qattiq og'riq turdi. Tashqarida havo yoqimli, yengil mayin shabada yuzlarini siypalardi.

Kayfi oshib qolganligi yuz-ko'zidan shundog'ina ko'rinish turgan janob Sovaj to'xtadi:

— Yana bir marta borsak-chi?

— Qayerga?

— Baliq oviga, xo'sh, nima deysan?

— Mayli-yu, ammo qayerga?

— O'z orolimizga. Fransiya avanpost¹ Kolombada joylashgan. Men polkovnik Dyumulin²ni taniman, u bizni postdan osongina o'tib olishimizga yordam beradi.

Bu gapdan keyin Morisoning ovga borish istagi yanada oshdi: «Gaping rost, men o'sha yerlikman». Ular ov asbob-anjomlarini hozirlash uchun ajralishdi.

Oradan bir soat o'tgach, do'stlar katta yo'ldan polkovnikning villasi tomon burilishgandi.

Polkovnik ularning gaplaridan kuldi, ammo shunga qaramay iltimoslariga rozi bo'ldi. O'tish uchun ruxsat tek-kach, yo'lga tushdilar.

Tezda avanpostni hamda Kolombani kesib o'tishdi va Sena tomon cho'zilib ketgan uzumzorning etagida to'xtab qolishdi. Soat o'n birlar chamasi edi.

Ro'paralaridagi Argentinuyda o'lik suknat hukm surardi. Oriemon va Sanua tepaliklari o'lka uzra savlat to'kib turar, yaproq va mevdadan asar ham qolmagan, olchazor bo'z tuproqli Nantergacha cho'zilib ketgan yalanglik bo'm-bo'sh edi.

Janob Sovaj qoyalarni ko'rsatib shivirladi: «Prussiyaliklar yuqoridal³». Qandaydir bir tahlilkali qo'rqinch ularni bu cho'l ro'parasida to'xtatib qo'ydi.

¹ Qo'shindan ilgintroqqa qo'yilgan soqchi post va u egallab turgan joy.

«Prussiyaliklari!»

Ularda prussiyaliklar borasida aniq tasavvur yo'q edi, faqatgina Partij atrofida yillar mobaynida talonchilik qilayotgan, Fransiyan¹ xonavayron qilib, xalqni och qoldirayotgan yovuz kuchni anglar edilar. Bid'atparast bosqinchilarning dahshati bu muzaffar xalqqa nisbatan adovatga aylangandi.

Moriso ming'irladi: «Bu qanaqasi! Biz ular bilan uchra-shish uchun keldikmi?»

Janob Sovaj partijiklarga xos quvnoqlik bilan dedi: «Biz ularga baliq qovurib beramiz. Mazali chiqadi».

Ammo nima bo'lganda ham, sayohatlarini davom ettirishga iktlanishardi, chunki tevarak-atrofdagi suknat qo'rqinchli edi.

Nihoyat, janob Sovaj bir fikrga keldi: «Yo'l yoqalab ehtiyotkorlik bilan boraylik», dedi u. Ular ikki bukligancha o'rtnalab, butalar bilan niqoblanib, atrofga olazarak boq-ganche, quloqlari ovda, uzumzor oralab yo'lga tushdilar. Balaning yalanglik qismini ortda qoldirib yugurib keldilar, qirg'oqqa yetgandan so'ng, qovjiragan qamishzor orasiga o'zlarini urdilar.

Moriso atrofda kimdir bor yo'qligini aniqlash maqsadida yerga yuztuban yotib quloq tutdi, ammo hech qanday shovqin eshitmadi. Ular yolg'iz edilar, butunlay yolg'iz.

Bundan ko'ngillari to'lgach, bemalol ovga kirishib ketishdi.

Ro'paradagi kimsasiz Maran oroli ularni boshqa qirg'oq-dan ajratib turardi. Yillar davomida tashlandiq holga kelib qolgan kichkina restoran yopiq edi.

Janob Sovaj birinchi tanga baliqni, Moriso navbatdagi baliqni tutdi, qarmoqlariga dam-badam kumushrang soharakat kichik jonivorlar ham ilinardi. Mana bu haqiqiy baliq ovi edi. Ular baliqlarni og'zi sig'ilgan to'rga ehtiyot-korlik bilan tashlashardi.

Vujudlarini qandaydir o'zgacha hissiyot chulg'ab olgandi. Bu tuyg'u sizga begona emas, uzog yillar davomida sizga tegishli bo'lgan hissiyotni qayta topganingizda, u butun baliqningingizni egallaydi.

Boshlari uzra saxiy quyosh o'zining iliq nurlarini sochardi. Ular boshqa hech narsani eshitishmas, hech narsa haqida o'ylashmas, faqatgina ov qilishardi.

Ammo to'satdan, yer ostida bo'g'iq shovqin turdi. Zam-barak gumburladi.

Moriso boshini o'girdi, ulardan pastda — chap tarafda peshonasiga oq par qadalgan va shovqinning sababchisi Mon-Valeryenning ulkan sharpasini ko'rib qoldi.

Tez orada yonayotgan iktita to'p tepalikning yuqori qismini minglab bo'laklarga bo'lib tashladi va bir necha daqiqaga o'tib yangi portlashning ovozi eshitildi.

Tepalikdan oppoq chang ko'tarilib, ustida chang buluti paydo bo'ldi.

Janob Sovaj o'rmidan turib dedi: «Mana, boshlandi!». Moriso qarmog'ining suv betidagi po'pagiga diqqat bilan qarab turgan edi, birdan undagi xolijamlik yo'qolib, qattiq g'azab bilan to'ng'illadi: «Bu darajada o'z joniga qasd qilish uchun ahmoq bo'lish kerak».

Janob Sovaj uning fikrini ma'qulladi: «Bu jinnilikdan ham yomonroq».

Ular suhbat asnosida ovni davom ettirishardi, ukleykani¹ tutish uchun kelayotgan Moriso dedi: «Aytishlaricha, hukumat shunday tuzilarkan».

Janob Sovaj ishidan to'xtadi: «Axir respublika urush-e'lon qilmagan...»

Moriso uning gapini bo'ldi: «Urush qiro'l bilan tashqarida, respublika bilan esa, ichkarida bo'ladi».

Shundan so'ng ular har qanday sog'lom fikri insonga xos aql-idrok bilan ulkan siyosiy muammolar ustida munozara boshladilar. Shunchalik berilib ketishganidan bahslari to'xtamasdi. Mon-Valeryen fransuz uylarini to'pga tutib, undagi hayot nishonlarini parchalardi. Insonlarni majalab, onalarning, qizlarning, ayollarning xo'rlangan qalbidagi tuganmas ezgu o'y-xayollar, orzu-istaklarga barham bermogda edi.

¹ KarpSimonlar oilasiga mansub kichik baliq.

«Shu hayot», — tasdiqladi janob Sovaj.

«Aytirog'li, o'lim deyavering», — davom eldi alamli kulib Moriso.

Shu lahzada har ikkalasi qo'rquvdan cho'chib tushdi, chunki orqalaridan kimlarningdir yugurib kelayotganini payqab qolishgandi. Oradan soniyalar o'tdi, sharpalar endi ikki do'stning qarshisida turardi. Bular soqollari o'sib ketgan, kizmatkor kiyimidagi, yassi furajka kiygan, sovuq nigohini hechora baliqchilarga qadagancha, qurollarini ularga o'qatib turgan to'rtta barzangi edi.

Baliqchilarning qarmog'lari qo'llaridan sirg'alib, daryoga tushib keta boshladi.

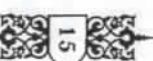
Qurollangan kishilar baliqchilarni qo'lga oldi, bog'lab qayiqqa solishdi va orolga olib o'tishdi. Buning bari soniyalar ichida sodir bo'ldi.

Tashlandiq uyning orqasida yigirmalacha nemis askari ko'zga tashlanardi. Bosqinchilar bu uyni qarorgohga aylantirib olishgandi.

Bosqinchilar orasida ot ustida o'tirgancha katta chimni trubka chekayotgan devqomat, baroq qoshli kishi baliqchilarga fransuz tilida yoqimli murojaat qildi: «Eh bien, Messieurs, avez-vous fait bonne peche?»¹.

Shu payt askarlardan biri baliqchilar qo'lga tushgan joyidan olib kelgan o'ljasi — baliq to'la to'rni zobitning oyog'lari ostiga tashladi. Prussiyalik masxaraomuz kudi: «O'tib-ho'! O'vingiz baroridan kelgan ekan-ku. Ammo asosiy muammo umuman boshqa narsa, gapinni bo'lmasdan diqqat bilan tinglang. O'ylashimcha, siz bizning izimizga tushgan va kuzatayotgan ayyoqchilarsiz. Sizlarni qo'lga oldim, endi olib tashlayman. O'z rejangizni yashirish maqsadida baliqchi qilyoatiga kirib olgansiz, afsuski, tosh bo'ldingiz, bu siz uchun naqadar yomon, ammo bu urush. Sizlar avanpostdan parol bilan chiqqansiz va albatta qaytib kirishda ham parolingiz bor. Menga aynan shu parolni ayting, shundagina sizlarga shafqat qilaman».

¹ Xo'sh janoblard, ov qilyapsizlarni? (trans.)

Yonna-yon turgan ikki do'st muddadek oqargan, asabiy titroqdan qo'llari qaltirayotgan, sukutda edi.

Zobit davom etdi: «Bu haqda hech kim hech nima bilmaydi, sizlar bexavotir qaytib kirasizlar. Siringiz o'zingiz bilan ketadi. Ammo bordi-yu taklifimni rad etsangiz, bu mugarrar o'lim degani. Tanlang!».

Ikki do'st lom-mim demasdan, harakatsiz qolishdi.

Prussiyalik xotijam edi, qo'lini daryo tomon cho'zganча so'zini davom ettirdi: «O'ylang, besh daqiqadan keyin suv ostida bo'lasiz. Besh daqiqadan keyin!».

Mon-Valeryen tinay demasdi.

Baliqchilar hamon so'zsiz edi. Olmon o'z tilida buyruq berdi, asirlarga yaqinroq joylashish uchun o'rmini o'zgartirdi. Buyrug'iga ko'ra o'n ikkita askar keldi va asirlardan yigirma qadam uzorlikda saf tortdi.

Zobit yana davom etdi: «Sizga bir daqiqa beraman...

yana ikki soniya».

Keyin u shiddat bilan o'rmidan turib asirlarga yaqinlashdi, Morisoni ancha uzoqqa sudrab ketdi va past ovoza dedi: «Qani, paroli O'rtog'ingiz hecham qutqara olmaydi, ammo men jahldan tushishim mumkin».

Moriso hech nima demadi. Prussiyalik endi janob Sovajni sudrab ketdi va unga ham shu savolni berdi.

Janob Sovaj lom-mim demadi.

Bu usul ham foyda bermagach, ularni yana yonna-yon qo'yib, askarlar zobitning buyrug'i bilan qurollarini olishga hozirladilar.

Shunda Morisoning nigohi tasodifan o'zidan bir nechta qadam naridagi maysalar ustiga sochilib yotgan baliq to'la to'rga tushdi.

Hali ham tipirchilayotgan baliqlar quyosh nurida yaltirardi. Rubiy tushkunlik uni butkul iskanjaga olgandi. Moriso qanchalik tirishmasin, ko'ziga yosh quyilib kelaverdi. Past ovoza g'oladiradi:

— «Alvido, Janob Sovaj!».

Janob Sovaj ham unga javoban xuddi shu so'zlarni aytdi:

— «Alvido, janob Moriso!».

Yengib bo'lmaz titroqdan butun vujudlari tinimsiz silkinardi.

Zobit qichqirdi: «O't och!».

Janob Sovaj yuztuban yiqildi. O'n ikkita qurolning hammasi endi faqat bir kishiga qaratildi. Moriso qattiq tebratildi va do'stining ustiga ko'ndalang qulab tushdi, o'qlar zaridan titilib ketgan yengsiz uzun libosining ko'ksidan qon aralash ko'pik toshib chiqar, yuzi esa musaffo osmonga bog'ib turardi.

Olmon tag'in buyruq berdi. Uning odamlari tarqalib ketishdi va argonlar, toshlar bilan qaytib kelishdi. So'ngra muddalarning oyoqlarini bog'lab qirg'oq tomon ko'tarib ketishdi. Mon-Valeryen hali ham tinay demasdi. Tepalik butkul tutun bilan qoplandi.

Ikki askar Morisoni boshi va oyoqlaridan ushladi, boshga iktirasi esa janob Sovajni xuddi shu taxit ko'tarishdi. Jasadlarini kuch bilan siltab uzoqqa ulog'tirishdi. Oyog'lariga bog'langan toshlar jasadlarni suv tubiga tortib ketdi. Bu yuzasi qattiq chayqaldi, qirg'oqdan toshib, yon atrofga sachradi, eng oxirgi to'lqin qirg'oqqa kelib urilgach, tinichdi.

Bu yuzlga oz-moz qon sizib chiqdi.

Zobit odatdagidek xotijam, past ovoza dedi: «Mana endi haqiqiy baliqli sayohat bo'ladi».

U shunday deb, tashlandiq uy tomon ketayotib, to'saldan maynalar ustidagi baliq solingan to'rni ko'rди va uni qo'lga olib, kuzatdi, qah-qah oltancha uy tarafga qarab qichqirdi: «Vilgem!».

Oq tartukli askar yugurib keldi. Zobit unga baliqchilarning o'lgasini uzatdi va buyurdi: «Tezda bu baliqchalarni qovurtirgilar. Hech shubhasiz, mazali chiqadi».

Zobit trubkasini chekishda davom etdi.

Fransuz tilidan

Natavir SHODIYEVA tayinmasi

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
DAVLA VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ
DAVLAAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
DAVLA VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ
DAVLAAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
AXBOROT RESURS MARKAZI

Keyt SHOPEN (AQSH)

Keyt Shopen (Katerina O'Flaxerti) (1850–1904) amerikalik mashhur yozuvchi, bir qancha roman va kichik hikoyalar muallifi. Hozir ham asarlari sevib o'qilayotgan bu iste'dod sohibi benazir ijodi tufayli yigirmanchi asrning eng yorqin adiblaridan biri hisoblanadi.

Keyt Shopen dastlab 1892-yildan to 1895-yilga qadar faqat bolalar va o'smirlar uchun ijod qildi, kichik hikoyalari 1893-yilda nashr etilgan «Go'dak orzusi» nomi to'planiga jamlangandir. Bundan tashqari, Amerika adabiyotida dardona asarlar sirasiga kiradigan qator romanlar ham yozib qoldirdi. Ayniqsa uning «Gunoh» (1890) hamda «Uyg'onish» (1899) nomi romanlari yozuvchi shuhratini yanada baland cho'qqilarga olib chiqdi.

O'KINCH

(Hikoya)

Mamzele Aureliya basavlatgina, yonoqlari qip-qizil, sochlari endi-endi oqara boshlagan, ko'zlari atrofga hamnavabt sinchkovlik bilan boqadigan o'rta yoshlardagi erkakshoda bir ayol edi. U odatda, boshiga fermer erkaklar kiyadigan shlyapa kiyib yurar, sovuq kunlarda egniga unigib kelgan moviy yomg'irpo'sh bilan oyoqlariga zil-zambil kirza etik ilib olardi.

Mamzele Aureliya umri bino bo'lib turmushga chiqish borasida sira bosh qotirib ko'rmagan edi. Bu ayol butun hayoti mobaynida hatto biror marta sevib ham qolmagandi. Yoshligida, yigirmaga kirgan ayi durkun chog'larida uning ham qo'lini so'rab kelganlar bo'ldi, lekin Aureliya o'sha zahotiyoq o'ylab o'tirmay, takliflarni rad etgandi, qarangki,

mana hozir yoshi ellikka yaqinlashib qolgan bo'lsa-da, Mamzele Aureliya bir o'zi yolg'iz yashab kelayotganidan ziyircha ham afsuslanmasdi.

Peshona-da, bu g'aroyib ayol shunday keng-katta olam-da yoppa-yolg'iz edi, albatta. Mamzele Aureliyaning sodiq III Ponto va ekinzorlarida mehnat qiladigan habashlar-u bir-ikki dona sigiri, bir juft xachiri-yu, turli-tuman darranda-yu parrandalari hamda ayolning qo'shotar millig'ini (bu gurolni u jo'jalariga xavf soluvchi qirg'iyalar uchun ishlatadi) hisobga olmaganda Aureliya butunlay yolg'iz edi. Balki shu sababdanmi, ayol Xudoga qattiq bog'lanib qolgandi, tun-u kun ibodatni kanda qilmasdi.

Bir kuni ertalab Mamzele Aureliyaning ko'zi osmonda to'satdan paydo bo'lib qolgan qora bulutlarday bir gala bolalarning uyi tomon yopirilib kelayotganiga tushib qoldi. Chag'irlagan mehmonlardan ayolning ko'ngli biroz xijil tortdi. Bu bolalar Aureliyaning yon qo'shnisi Odeliyanki, lekin, ochig'ini aytganda, bu yolg'iz ayol shu paytgacha qo'shnilarining hatto bironyasi bilan ham u qadar apog-ehapog bo'lib ketmagan edi.

Oradan besh daqiqa o'tar-o'tmas, bolalar ortidan yosh juvon Odeliyaning o'zi ko'rindi. U bir qo'lida jajji qizalog'i Elodiyani ko'tarib olgan, bir qo'li bilan esa endigina etak-chechak gila boshlagan Ti-Nommimi bazo'r yetaklagancha qoqilib-sugilib kelar, uning orqasidan katta qizlari Marselina bilan Marseletta ham shoshil-gancha ergashardi.

Odeliyaning yuzlari yig'layverganidan qizarib, shishib ketgandi. Gap shundaki, juvonning olis shaharda yashovchi onasi og'ir xastalikka chalib, shoshilinch qizini chaqir-tingandi, baxtiga qarshi juvonning eri ham yonida emas — Texasga ketgandi, Texas esa Odeliyaga dunyoning chek-kaslday, juda uzog joyday ko'rinar, ustiga-ustak, ayni payida yollangan haydovchi Valsin ham stansiyada ayolning yo'lga ko'z tutib o'tirar edi.

Bilaman Mamzele Aureliya, ishingiz boshingizdan oshib-toshib yotibdi, biroq bu zaumashalarni sizdan boshqa

kinga ham ishonib topshira olardim, o'tinaman, yo'q demang, men qaytib kelgunimcha bolalarimga ko'z-quloq bo'lib tursangiz. Yo'q-yo'q, o'tirmayman, ovora bo'lmang, meni stansiya kutishyapti, Mamzele Aureliya, tushuning, boshqa choram yo'q! Men uchun bir savob ish qiling, iltimos, kelib sizni albatta rozi qilaman. Bir o'zim shuncha bolani yo'lida eplab olib ketolmayman, axir uzozq yo'lida bu bolalar odamni aqldan ozdirishi turgan gap, aksiga olib erimning ham uyda emasligini ko'rmaysizmi. Xudo ko'rsatmasin, ishqilib men uymalanib yetib borgunimcha onaizorim uzulib qolmasin-da, iloyim!

Chindanam favqulodda mushkul vaziyat Odeliyaning aqlini shoshirib qo'ygan, juvonning toza boshi qotib qolgandi, u hatto nima deb, nima qilayotganini ham tuzukroq idrok etolmas edi.

Juvon yalina-yalina baribir bolalarini Mamzele Aureliyaning uyi ostonasida qoldirgancha shoshib jo'nab ketdi; bolalar esa quyosh kuydirayotgan, jaji jo'jalar oyoqlari bilan o't-maysalarni bemalol tikilab yurishgan hovli o'rtasida egasiz bir o'zlari shumshayib qolishdi, lekin xayal o'tmay biri tortina-tortina, biri bo'lsa behadik, zipillagancha zina bo'ylab orgama-kekin ko'tarila boshlashdi. Shu damda havoda moychechaklarning ajib ifori bo'y taratar, uzozq-uzozlardagi paxta dalalari osha ishchi xabashlarning quvnoq kulgusi jaranglab kelmogda edi.

Mamzele Aureliya bolalarga o'zining norozi va sinchkov ko'zlarini gadagancha serrayib turib qoldi. U bo'mbalog Elodiyanning og'irligidan enkayib olgancha gandraklab gadam bosayotgan Marselina xushlamaygina ko'z qirini tashlab qo'ydi. Shu onning o'zida onasini so'rayverib xarxasha qilayotgan Ti-Nommimi tinchlantirishga urinayotgan Marseltani ham sovuq nigohidan bebahra qo'ymadi. Ikki-uch lahzalik shunday do'q-po'pisalaridan keyin Mamzele Aureliya biroz ko'nglimi bo'shatib oldi-da, noliq o'zini qo'lga olib, endi qilishi majburiy bo'lgan ishlari rejasini tuzib chiqdi. Ayol dastlabki ishini to'polonchilarning qornini to'yg'azishdan boshladi.

Basharti bu bolalar Mamzele Aureliyaning qo'l ostida ish haqi olib, mehnat qilayotgan xabashlar qabilida bo'lganida bormidi, ayol o'sha vaqtning o'zidayoq bu shum-takalarni haydab solgan bo'lar edi, ammo sho'rlik Odeliyaning oh-u zorlari uning bunday qarorini qat'iy cheklab turardi. Biroq baribir bola boqish hazil ish emas-da, axir bular kichkina cho'chga bolalari emas-ku, ular hamma vaqt e'tibor talab qilib, odamdan astoydil mehr kutishadi; ayni murakkab vazifa esa bu kabi yumushlarga butkul noshud bo'lgan Mamzele Aureliyaning aslo qo'lidan kelmas edi, umrida shunday qaltis vaziyatga tushib qolishini esa ayol hatto tushida ham ko'rmagandi.

Shuning uchun birinchi kunlari Odeliyaning polapon-lariga q'amxo'rlik ko'rsatishda, rosti, Mamzele Aureliya ane-hajina adabini yedi. Axir u jonsarak Marseltani baland va buyrugomuz ohangda gap eshitishi bilan darrov yig'lab yuborishini qayerdan ham bilsin? Yosh Marseltaning tabiati shunaga ekan-da! Mamzele Aureliya kichkintoy Ti-Nommimning ham gullarni «sevishini» aniqlab oldi, kichkina bezor to gullarni bandidan uzib, bog'dagi jami sara che-chaklarni payhon qilmagunicha ko'ngli hech joyiga tush-madi.

«Unga hech qaysi tanbehingiz kor qilmaydi, Mamzele Aureliya, — deya ayolga yo'l ko'rsatdi Marselina, — yaxshil, siz uni stulga bog'lab qo'ying. Oyim hamisha Ti-Nommimning aqlini shu tarzda kiritib qo'yardi». Mamzele Aureliya bezor Ti-Nommimi bog'lab qo'ygan stul kengigina va qulayigina ekan chog'i, kichkintoy unda bir zunda pinakka ketib qoldi, nihoyat Mamzele Aureliya to'polon-chilardan birini shu yo'sinda tinchitdi.

Oqibom cho'kishi bilan ayol xuddi jo'jalarni imiga haydab krayotgan kabi bolakaylarning barini birma-bir joy-joylariga yotishlarini buyurdi, biroq kichkintoylar Mamzele Aureliyaning qarshisida kalovlangancha turib qolishdi. Axir ularning momiqgina yostiqlari ustiga har kech taxt qilib qo'yiladigan tungi ko'ylaklari qayerda qoldi, buning o'miga ular nima uchun xuddi ho'kiz qamchisiday og'ir qo'l bilan

kellariga niqtalanganlaricha yotoqlariga haydalishi kerak? Har kech polning o'rtasiga ularning toltiqqan, quyoshda toblanib chang-chung bo'lib ketgan oyog'larini yuvib olishlari uchun keltirib qo'yiladigan suv to'la tos-chi, u qayerda qoldi? Shu tobda qizaloqlar Marselina bilan Marseletaning kulgusini qistatgan narsa Mamzele Aureliyaning shumtaka Ti-Nommini uxlati olmay toza xunob bo'lib qiyinalgani bo'ldi, axir ayol bu yosh qarog'chiga Krokmitan yoki bo'limsam Lupgaru to'g'risidagi ertaklar aytilmaguncha uxlay olmasligini qayog'dan ham bilsin. Yana kenjatoy Elodiya ham alla eshitib, tebranshisiz uyquga ketishi o'lguday qiyin ekanligini ayol bechora nihoyat tushunib yetdi.

— Yaxshigina tavbanga tayanib qoldim, Rubi xola, — deya iqrar bo'ldi Mamzele Aureliya o'z oshpaziga yoritib, — men uchun bu bolalarga qarashdan ko'ra o'nlab plantatsiyalarni boshqarish osonroq ekan. Axir bu dahshat-kul Jonim hiqildog'imga keldi! Endi menga hech qachon bola to'g'risida og'iz ochsa ko'rmang!

— Oh, Mamzele Aureliya-ey, bu olamda bolalardan-da beg'uborroq zot topa olsangiz koski edi. Axir bolalar bilan birga maza qilib o'ynash kattalar bilan muomala qilishdan ko'ra yoqimlir q' emasmi? Menimcha, sizga ularning tilini topib olish mushkullik qilyapti. Bora-bora bolalar bilan qanday chiqishib ketganingizni o'zingiz ham sezmay qolasiz.

Shubhasiz, Mamzele Aureliya Rubi xolaning gaplariga o'sha zahotiyoq qo'shila qolmadi, buni qarang-a, to'rtta-beshta to'polonchi bilan ikki kunda til topishib bo'larmidi — bu axir Mamzele Aureliyaday ayol uchun benihoyat murakkab vazifa-kul! Atigi zarurat tufayligina onalarning ikki-uch nayrangini o'zlashtirib olganiga ham Mamzele Aureliya Xudoga behisob shukronalar keltirardi.

Lekin baribir Rubi xola haq bo'lib chiqdi: Mamzele Aureliya asta-sekin bariga ko'nikib qoldi: u kichkina bezori Ti-Nommining hamma vaqt shira yuradigan qo'llari uchun umrida hech tutmaydigan oppoq peshbandini tutib oladigan bo'ldi, hatto ki to'polonchining mehr va tashakkur ifodasi

afatida chopqillab kelib cho'lp-cho'lp qilib o'pishlariga-da o'rganib qoldi. Ne-ne zamonlardan beri shkal tepasida qo'l tegmay, chang bosib yotgan igna-ip solingan savatcha ham joyidan qo'zg'aldi. Endi Mamzele Aureliya yitirilgan kiyimlar-u tugmasiz kamzullarni butlab qo'yish uchun qo'lga hatto ki igna olishgacha majbur bo'ldi. Ammo ayolning eng qiyinligan joyi butun kun mobaynida bir nafas ham tinmaydigan qattiq baqirg'-u chinqirig'lar, uyning u burchagidan-bu burchagigacha aks-sado berib, to qorong'u tushguncha tugamaydigan shovqin-suronlar bo'ldi. Lekin kechalari ham Mamzele Aureliya bahuzur uxlay olmas edi, negaki issiqgina bo'lmabaloq kichkina Elodiya ayolga mahkam yopishib yotar, kenjatoyning o'tday nafasi Mamzele Aureliyaning yonog'lariga go'yo jajji qushning qanotlariday mayin urilib turardi.

O'rdaan ikki hafta o'tar-o'tmay Mamzele Aureliya axyri bu q'atvalarning bariga ko'nikib qoldi, endi u ortiq noimay qo'ydi.

Bir oqshom ayyonga qandaydir yummush bilan chiqqan Mamzele Aureliya ko'cha muyulishida uyi tomonga qayrayotgan Valsinning tanish ko'k mashinasini ko'rib qoldi. Haydovchining yonida ko'zlari sog'inchdan porlagan Odeyaning intzor chehrasi aks etdi. Ular uyga tobora yaqinlashganlari sari Mamzele Aureliya yosh juvoning quvonchidan yoritishib ketgan yuzlaridan uning uyga qaytib kelganidan behad xushbaxt ekanligini yurak-yuragidan his etdi.

Shundayku-ya, biroq bu aytilmagan va kutilmagan tashvif Mamzele Aureliyaning qalbiga ulkan qayg'u toshini-da bir onning o'zida bostirib qo'ydi. U darhol bolalarni to'plab bershil lozim. Ax, bu zumrasha Ti-Nommi qayog'da qoldiyekin-a? E-ha, bu shumtaka bo'lsa-bo'lmasa, og'ilxo-nada pichoq o'ynab o'tirgan bo'lishi kerak. Xo'sh, qizaloqlar Marselina bilan Marseletta-chi, ular qayerda? Uyning biror burchagida qo'g'irchoqlariga ko'ylak bichib, ularni yasan-tirish bilan mashg'ul bo'lsalar kerak-da. Birgina kenjatoy Elodiyadangina tashvish qilmasa bo'lardi, negaki go'dak Mamzele Aureliyaning qo'llarida hech narsa bilan ishi yo'q,

o'zi bilan o'zi o'ynab yotardi, ammo u onasini olib ketgan haydovchi Valsining qadrdon mashinasini ko'rib qolishi bilan sevinganidan birdan qattiq qichqirib yubordi.

Nihoyat hamma to's-to'polon tinchiydigan bo'ldi, ana endi bolakaylar o'z uylariga butunlay qaytib ketishadi. E-voh, ular buncha tez ketib qolishmasal! Axir kelganlariga uncha ko'p bo'lgani yo'q-ku! Mamzele Aureliya peshayvon o'rtasida turgancha negadir ich-ichidan yopirilib kelayotgan o'kinch to'la nidoga arang dosh bergancha jimgina turib qoldi. U hatto mashinaning qanday kelib, bolalarni qanday olib ketganini ham sezmay qoldi. Butun atrofdagi dalalar uzra qip-qizil shafaq shu lalari ila g'ira-shira shom ko'lankasi cho'kib borar, go'yo mana shu tevarak olam ham bu qorong'ilik ichiga tamomila qorishib kelayotganday bo'lardi. Jami borliq uzra yoyilib borayotgan qirniizi tuman ichida ayolning nigohi ortiq hech narsani ilg'amay qoldi. Uning quloqlari hattoki mashina g'ildiraklarining o'tkir chiqishini-da eshitmadi. Uning quloqlariga kichikintoy bezorilarning shodon, yangiroq ovozlari qattiq o'rtnashib qolgandi.

Mamzele Aureliya ohista xo'rsingancha uyuq kirib ketdi. Ichkarida uni bir dunyo yumush kutib turardi, bolakaylar butun uyni ostin-ustin qilib yuborishgan, hammayoq parokanda bo'lib to'zg'ib yotardi, ammo xonalarni tartibga solishga ayolning qo'li bormadi. U stol oldiga xomush cho'kdi. Yana bir o'zi yolg'iz qolgan jussasini qurshagancha tashqaridan o'rtnalab kirib kelayotgan tun rutubati chulg'agan sovuq xonasi ichiga ma'yus bir nigoh tashladi. So'qgabosh ayol boshini qo'llari ustiga qo'ydi-da, ich-ichidan otilib kelayotgan so'zsiz faryodga ortiq bardosh berolmay oxiri yig'lab yubordi. Ha, Mamzele Aureliya yig'layotgan edi! Lekin uning yig'isi hamma ayollarnikiday yumshoq, mayin yig'iga o'xshamasdi. Mamzele Aureliya xuddi erkak kishiday, butun yuragini pora-pora qilib yuborguday nola bilan o'kirib-o'kirib yig'lardi. U hatto iti Ponto kelib, qo'llarini yalayotganini ham sezmas edi.

Ingliz tilidan
Qandilnat YUSUPOVA tarjimai

Mardjeri UILYAMS (Buyuk Britaniya)

Mardjeri Uinfred Uilyams (1881–1944) bolalar uchun yaratgan kitoblari bilan mashhur bo'lgan ingliz yozuvchisi, Londonda tug'ilgan. 1930-yilda u oltin bilan Amerikaga ko'chib ketadi. U 19 yoshidan kitoblar yozishni boshlagan bo'lsa-da, 41 yoshida (1922-yil) chop etilgan «Momiq quyuncha» kitobi katta unga shon-shuhrat keltirgan. Bu erak asosida teatr tomoshalari, kino-televideniye asarlari, radioteatrlar tayyorlanib, bolalarning eng sevimli asariga aylangan. Chiq yildan ortiq ijodiy faoliyati davomida o'nlab kitoblari chop etilgan.

MOMIQ QUYONCHA

(Ertak)

Momiq quyuncha o'yinchoq'ining qanday qilib haqiqiy quyunchaga aylanib qolganini bilishni xohlaysizmi? Unda ertagintizi tinglang.

Yog'in o'tigan zamonda, bolalar bog'chalarning birida yangi yil uchun sovg'alalar tayyorlanib, kaminar ustiga qopchalatilib qo'yilgan edi. Bizning Momiq quyunchamiz ham momiqgina, jigarrang, oq dog'lari bor, quloqlari bir tekisda uzatqina edi.

U ham bolalarga sovg'a uchun qopchalarning biriga solib qo'yilgan edi. Yangi yil tongiga oz vaqt qolganda bolalar butun ketin sovg'alarini ochar, qog'oz o'ramlarining g'ijirlashidan tortib, bolalarning sho'x-shodon qiyqirig'igacha hamma yog'in tutib ketgan edi.

Sovg'a olib bo'lgan bolalar biroq o'ynashdi-da, yangi yil dasturxoniga o'tirishganda Momiq quyuncha eslandan chiqib ketdi.

Shundan so'ng quyuncha uzog vaqt oshxona stolining ostida va ba'zan idish-tovog javonida turadigan bo'ldi.

Quyuncha tabiatan juda uyatchan, oddiy baxmal matodan tikilgani uchun ba'zi o'yinchoglar uni kamsitishardi. Mexanik o'yinchoglar esa juda ham kekkaygan bo'lib, hech kimni nazar-pisand qilmasdilar. Qayiqcha modelini oladigan bo'lsak, u ikki oy oldin keltirilgan bo'lib, rangini biroz yo'qotgan bo'lsa ham foydalanishga juda qulay edi. Even Timon — o'rmon sheri bo'lib, eski askar o'yinchog'ining qismlaridan yasalgan, momiq quyunchadan yaxshiroq edi. Ularning orasida siyqasi chiqqan, eng oddiy si uning o'zi edi. O'yinchoglar ichida unga eng mehribon Charm ot edi. Ot boshqalarga qaraganda bog'chada ko'p yil yashagan. U malla, eski yamoq charmdan tikilgan bo'lib, o'yinchog javonining eng oxirida turardi. Yollari va dum to'zg'ib ketgan bo'lsa-da, mexanik o'yinchoglarqa qaraganda dono bo'lib, bog'chada sehiri farishtalar borligiga ishonardi. Bu haqida u Momiq quyunchaga ham gapirib berdi.

— Chindan ham farishtalar bormi? — so'radi quyuncha uning gaplarini eshitib.

— Nahotki, bu haqiqat barchani baxtiyor qilishini bilmasang, — javob berdi Charm ot. — U tufayli bolalar seni yaxshi ko'rib o'ynaydi. Uzoq vaqt sen bilan birga bo'lib, tashlab ketmasa, abadiy baxt shu bo'ladi.

— Bolalar shikast yetkazishsa-chi? — yana qiziqib savol berdi Momiqvoy.

— Rostdan ham, ba'zida bunday voguealar bo'lib turadi, — dedi to'g'risi Charm ot. — Sen albatta baxtli bo'lasan. Agar sen chindan rostgo'y bo'lib, bolalarni dildan yaxshi ko'rsang, haqiqiy Farishtani ham ko'rsan. Shunda odamlar seni doimo qadrlab aytishadi. Odatda, baxt duch kelganda sochlaringdan nur yog'ilib, ko'zlaringda quvonch porlab turadi. Chunki sen kingadir kerakligingni his qilasan. Odamlar esa bizning bu baxtimizni tushunishmaydi.

— Menimcha sen ham baxtli bo'lsang kerak, — o'ylanib javob berdi quyuncha. Ammo uning gaplariga Charm ot

javob bermadi. Chunki u ancha eskirgan edi. Lekin shunga qaramay u juda xushchagchag yurardi. Quyuncha uf tortib, o'z baxti haqida o'ylar taldi. U eskirgan ba'zi qismlarning olib tashlanib, butunlay yangi bo'lib qolishni eng buyuk baxt deb o'ylardi.

Bog'chadagi bolalardan biri enagani chaqirib qoldi. Bu bolakay doimo uxlayotganda yumshoq xitoy kuchukchasini quchoqlab uxlar, hozir esa uni hech qayerdan topolmayotgandi. Xitoy kuchukchasi ancha eskirgani uchun tashlab yuborilgan, deb o'ylagan enaga bolakay uchun boshqa yumshoqrog o'yinchogni qidirishni boshlab, quyunchani ko'rib qoldi.

— Bolakay, mana sening eski momiq quyunchang. Hinguncha quyuncha bilan uxlagin, maylimi? — deb bolakayga o'yinchogini tutqazdi. Shu kuni quyuncha bolakay bilan uxladi. Bir tun go'yo uning uchun hech ham tugamas edi. Bolakay quyunchani mahkam quchoqlab olganidan quyunchaning nafasi qaytgan bo'lsa-da, shu palla u juda baxtli edi. Bu vogueadan so'ng bolakay quyunchani doimo o'zi bilan birga olib yuradigan bo'ldi.

Halvor kelib, kunlar ancha isib qolgach, bolakay quyunchani aravachaga o'tqazib, bog'chani sayr qiladigan bo'ldi. U gulzor oldida qumdan qilingan uychalar, saroylar bilan birga quyuncha uchun shinam in ham yasab berdi. Bolakay o'yinchoqlik bilan bo'lib quyunchani maysalar ustida qoldirib, choy ichgani uyga kirib ketganida enagasi quyunchani olib uyga olib kirib qo'ydi. Negaki bolakay usiz ushlanmasdi-da.

Unga yotoqxonaga kirib bolakayga:

— Quyunchang senga kerak emasmi? Nega uni tashlab ketding? Axir u jonsiz bo'lsa, qanday uyga kiradi? — dedi momiq quyunchani unga uzatarikan.

— Bering, bering quyunchamni. Boshqa bunday gapirmang. Quyuncham xata bo'ladi. U jonli. Men bunga tehamman. U barcha gaplarimni eshitadi. U juda mehribon, — deb quchoqlaganicha uyquga ketdi. Momiq quyuncha esa Charm ot aytgan baxtga erishganini, o'zi-

ning jonli ekamiga bolakayning ishonganidan baxtiyor edi. Ha, quyuncha chindan ham tabiiy, axir bolakay ham buni ayt-di-kul! Quyuncha baxtdan ko'zida quvonch porlar, qipiq tuyulardi. Qanday baxtli lahzalari!

Yoz fasli kelib, kunlar tobora qiziy boshladi. Bolakayning uyi o'rmon yaqinida joylashgan bo'lib, u ta'tilga chiqqani larning ustiga chiqib-tushib o'ynardi. Bu baxtli damlar uzozga cho'zilmadi. Kunlarning birida bolakay betob bo'lib qoldi.

Uning yuzlari qip-qizarib, uyqusida alahsirar, tanasi quyunchani yondirib yuborgudek edi. Ota-onasi shifodagi ko'rpachalarining ichiga yashirib oldi. Negaki buni ketishlari mumkin edi-da. O'zining bolakayga kerakligini his qilardi. Erta-yu kech uning yostig'i tagida yotib, u bilan ayvonga chiqib, tashqaridagi gullar, kapalaklar, ninachilar o'yinini tomosha qilardi. Bolakay chiqib ketgach, onasi shifokor bilan subbatlashib, birga dengiz bo'yiga borishni rejalashtirishdi.

Hamma narsa tayyor, barchasi shifokor nazoratida edi. Safarni eshitgan quyuncha ham juda xursand bo'ldi. U dengiz bo'yi haqida bolakaydan eshitgandi. Bolakayning yuzini bujmaytirib:

— Bu nimasi? Bolakayning isitnasi baland, yana bemor bo'lsa, eski quyunchaning nima keragi bor? Eski o'yinchoglarni iloji boricha undan uzozroq tuting, kasallik chaqirishi mumkin, — deya xonadan chiqib keldi.

Onasi bolakayning xonasidagi eski suratli kitoblar bilan birga quyunchani ham qopga solib, o'rmon yaqinidagi ombor oldiga tashlab keldi. Bolakayga esa yangi quyuncha sotib olib berishdi. U paxtadek yumshoq edi. Bolakay uni avayladi. Ertasiga dengiz bo'yiga sayrga chiqishib, kun bo'yi

dengiz o'yilari bilan band bo'ldi. Quyuncha esa sovuq tunda qaltirab, asta o'rmonga qopdan bosh chiqarib razm soldi. Bu yerda bolakay bilan doimo o'ynagan bo'lsa-da, hozir unga qo'rqinchli ko'rinarotgan edi.

U pastga tushib maysalar ostida qizarib turgan xo'jalatlar va ularning orasida juda ham chiroyli bir gulni ko'rib qoldi. Gulga mahliyo bo'lib, uyquga ketganini ham sezmay qoldi.

Tong otganda ham quyuncha uyquda edi. Chumollilar jamalarni qitqilab, uni uyg'otib yuborishdi. Quyuncha ko'zini ochsa tong yorishgan, xo'jalatlar orasidagi go'zal gul ichidan haqiqiy farishta uyg'onib, unga tikilib turardi. Ha, bu chindan haqiqiy farishta edi.

— Salom, quyuncha! Mening kimligimni bilasanmi? — mayin ovozda so'radi Farishta. Quyuncha unga boshdan uyqu tikildi. — Men barcha bolalar, mittivoylarning orzusini uhablatadigan, ularga yaxshilik ulashadigan Farishtaman. Bolamo bolakaylarning oldiga borsam, ular rostgo'y, samimiy bo'lib qolishadi.

— Salom, go'zal Farishta. Senga savolim bor. Men haqiqiymanmi? — so'radi quyuncha.

Hunga Farishta yuziga tabassum yugurib, ikkilanmay javob berdi:

— Albatta sen haqiqiyсан. Chunki sen bolakayni juda yaxshi ko'rasan, mehribonsan. Bunday fazilat faqatgina haqiqiy yurakli jonzoatlarda bo'ladi, — deya uning qo'lidən ushlab, yuqoriga ko'tara boshladi. Ular to kechgacha osmonda sayr qilishdi. Tunda oymoma yorqin nurlarini taratar, butun o'rmon ustidan kumush rang sochib yuborilgandek ko'rinardi go'yo.

— O'zuringni amalga oshiraman. Sen endi chindan ham jonli, tabiiy bo'lasan. Mehribon, oqko'ngil bo'l. Ko'rishganmiz, — deya Farishta bir zumda ko'zdan yo'qoldi. Quyuncha asta yerga tushib, yugurib biroz o'ynadi. Qarasa Farishta ketib qolgan ekan. Uning so'nggi gaplarini eslab, o'ziga razm soldi. U chindan ham tabiiy quyunchaga aylanib qolgandi.

Bahor-yoz o'tib, kuz kelganida ham bolakay yana o'rmonga sayr qilishga kelib turdi. Bir kuni u sayr qilayotib yugurib ketayotgan ikkita jigarrang quyonni ko'rib qoldi. Ulardan biri ko'ziga tanish ko'rindi.

— Voy, bu nimasi? Bu quyoncha xuddi men issig'im chiqib, betob bo'lganida yo'qotib qo'ygan quyonchamga o'xshar ekan! — deb uni tomosha qildi.

Ammo bolakay quyoncha haqiqatdan o'zining sevimli o'yinchog'i ekanini sezmedi.

Ingliz tilidan
Shaxnoza SHAMSIDDINOVA tarjimai

Frans KAFKA
(Germaniya)

Frans Kafka — XX asr nemis adabiyoti modernizm oqimining yetak vakillaridan biri, 1883-yilda Pragada tug'ilgan (o'sha vaqtda Avstriya-Vengriya hududida). Kafkaning aksariyat asarlari vafotidan keyin yaqin do'sti Maks Brod tomonidan e'lon etilgan.

«Amerika», «Jahon», «Qasr» kabi romanlari, «Qonun oldida», «Maktub o'qituvchisi», «Ovchi Grakx», «Hukm», «Uyga yo'l», «Inkor» asarlari o'zlaridagi novellalari va kichik nasriy asarlari jahon adabiyotida o'z o'rniga ega.

Yozuvchining hayotligida bir necha kichik hikoyalari nashr etilgan, shu. Uning vafotidan so'ng chop qilingan romanlari katta shon-shuhrat keltirgan.

SHOQOLLAR VA ARABLAR

(Hikoya)

Uz qirg'oq bo'yiga joylashdik. Hamrohlarim uxlashardi. Hattai bo'yli oq arab yonimdan o'tib ketdi. U tuyalar tomoniga qarab, uxlashga ketayotgandi.

Men o'tloq ustiga cho'kkaladim. Uxlashni xohlardim, lekin hech ko'zim ilinmasdi. Uzoq-uzoqdan shogolning uyullashi eshitildi. Yana o'rimdan turib ketdim. Ancha uzorqan eshitilayotgan tovush nimagadir birdan yaqinlashib qoldi. Shogollar to'dasi atrofini o'rab oldi, ularning ko'zlari xira sarig' rangda yaltillab, xuddi o'chib borayotgan shunday, xipcha tanalar xuddi bir chiziq ustiga tizilgan marjonlarga o'xshardi, tez harakatlanardi.

Hattai o'ng tomondan to'satdan surilib keldi, xuddi mening tafftimni sezmogchidek qo'llarimga juda yaqinlashdi. Keyin u meni qarshimga chiqib, men bilan yuzma-yuz gaplasha boshladi:

— Men shu atrofdagi eng yoshi ulug' shogolman. Men seni bu yerlarda uchratganimdan bag'oyat xursandman. Men o'z ishonchimni yo'qotishimga bir bahya qolgandi, chunki biz (men, mening onam, onaning onasi, hatto ki birinchi shogollarning onasi ham) seni ko'p kutdik. Bunga ishon!

— Bu meni hayratga soldi, — dedim va shogollarni haydash uchun sal narida turgan o'tinni yoqishni unutganini esladim. — Sening gapirishing meni juda hayratga solyapti. Men bu yerlarga uzoq shimoldan to'stdan kelib qoldim va sarguzashtim ham birdan boshlandi. Xo'sh, shunday qilib, sizlar, shogollar, mendan nima xohlaysizlar?

Balki mening do'stona munosabatim tufaylimi, ular atrofidagi doirani yanada toraytirishdi, hammasi qisqargisqa nafas olib, xirillashardi.

— Biz, — deb gap boshladi boyagi qari shogol, — sening shimoldan kelayotganingni bilamiz, bizning umidimiz ham mana shundan. U yoqlarda bu yerlardagi arablar orasida yo'q narsa — tafakkur bor. Bilasammi, ularning mana shu sovug' kibrilarida tafakkurdan zarracha nishon yo'q. Ular hayvonlarni yeyish uchun o'ldirishadi va murdalarni hurmat qilishmaydi.

— Sekinroq gapir, atrofda arablar uxlashyapti, — dedim men.

— Sen rostdan ham bu yerlarga begona ekanсан, bo'lmasa bilgan bo'larding-ki, hali dunyo tarixida biron-bir shogol biron-ta arabdan qo'rqmagan. Keyin bizlarning mana shunday xalq orasiga aralashib qolganimiz kammi? Mana shuning o'zi katta baxtsizlik emasmi? Nima, biz yana ulardan qo'rqishimiz ham kerakmi?

— Bilmadim, men o'zim bilmagan, menga notanish bo'lgan narsalarni muhokama qilishga odatlanmaganman. Lekin bu juda ko'p yillik janjalga o'xshab ko'rinyapti. Shunday qilib hammasi qon bilan boshlangan, meningcha endi ham hammasi qon bilan tugasa kerak? — dedim.

— Sen juda aqli ekanсан. Hozir sen nima degan bo'lsang hammasi bizlarning qarashlarimizga mos ekan. Biz ularning qonini ichamiz, shunda urush ham tugaydi, —

qari qari shogol; boshqalari esa tez-tez nafas ola boshladi; o'zlarini hamstragan bo'lsa ham, tanalari harakatsiz turardi. Katta og'izlaridagi muvaqqat tishlaridan achchiq va chidab bo'lmay darajada badbo'y hid keldi.

O'zim xohlamagan holda yovvoyilarcha «oh» deb yubordim va davom ettirdim:

— Ular sizlarga qarshilik ko'rsatishadi, ular o'zlarining qurullarida sizlarni to'dangiz bilan qirib tashlaydilar.

— Sen bizni tushunmayapsan. Demak, uzoq shimoldagi notanishlar ham boshqalardan farqi yo'q. Axir biz ularni tushunmaymiz. Chunki bizning poklanishimiz uchun butun bir yilning suvi yetmaydi. Biz allagachon ularning nigohlaridan toza havoga, cho'lga — vatanimizga qochyapmiz.

Hamma shogollar aylana atrofida. Bu aylana orasiga yana ancha shogollar kelib qo'shilyotgan edi. Ular boshlarini oshiqchi oyoqlariga uzatib, tirnoqlari bilan tishlarini tozalashardi; ular o'zlarining menga bo'lgan jirkanch munosabatini qanchalik yashirishga urinishmasin, men baribir bu qurshovdan bir sakrash bilan qochib qutulmoqchi edim.

— Xo'sh sizlar nima qilmogchisizlar? — deb so'rab, o'zundan turaman deganimda, ikkita yosh shogol organdon kelib kiyimimdan tishlab qoldi; men turgan yerimda qotib qotib ma'bur bo'ldim. Qari shogol tushunarli va jiddiy ohangda: «Ular sening kiyimingni ushlab turishadi — bizda hurmat shunaqa» dedi. Men bir qari, bir yosh shogolga qarab:

— Meni qo'yib yuboringlar! — deb baqirdim.

— Agar sen shuni xohlasang, ular albatta seni qo'yib yuboradilar. Ammo biroz sabr qilasan, chunki ular mahkam tashlab qotgan, odatimiz bo'yicha tishlarini asta-sekinlik bilan bir-birdan ajratishlari kerak. Bu vaqtda sen bizning iltimosini eshit, — dedi qari shogol.

— Sizlarning bu qiliq'ingiz menda yaxshi taassurot qoldirmayapti, — dedim.

Qari shogol birinchi marta mahzun ohangda yalindanib:

— Bizni bu ishimiz uchun jazolama. Bizlar nochor hayvonlarmiz. Fagat tishlarimiz bor. Biz nimalki qilishni

xohlasak, yaxshimi-yomonmi, faqat tishlarimiz bilan hol etamiz, — dedi. Men esa biroz tinchlanib:

— Nima xohlaysan? — deb so'radim.

— Janob, — deb baqirdi u va hamma shogollar uvullashdi; ularning uvullashi menga xuddi musiqadek tuyuldi. U yana gap boshladi:

— Janob, sen dunyoni ikkiga bo'lib turgan janjalni tugatish kerak. Mana shu ishni qiladigan kishi sifatida ajdodlarimiz seni tanlashgan. Biz arablardan tinchlikni, shu bilan birgalikda toza havoni, ularning nigohidan poklangan ufqni, ular so'yayotgan qo'yniing ma'rashini qaytarib olishimiz kerak; hamma hayvonlar o'z ajali bilan o'lishi kerak; biz esa ularning suyaklarini avaylab va toza nimtalaymiz. Biz faqat va faqat tozalikni xohlaymiz, — hamma shogollar uvullashdi, yig'lashdi. — Xo'sh, pok qalbi, toza, diyonatli inson, ayt-chi, bu dunyoga qanday chidash mumkin? Rasvolik — bu ular uchun poklik; aslida ham ularning qur'oli — rasvolik; ularning sog'oli — bu qo'rquv; ularning ko'zlariga qaraganingda ko'ngling ayniydi va ular qo'llarini ko'targanda qo'lliqlari ostida do'zax namoyon bo'ladi. O, janob, shuning uchun ham qudratli qo'llaring bilan ularning kekirdaklarini mana shu qaychilar bilan uz!

U kallasini qimirlatishi bilan bo'yniga qaychi osilgan shogol kirib keldi.

Biz tomonga yugurib kelayotgan karvonboshimiz:

— Qaychi, balki mana shuning o'zi yetarli! — deb baqirdi va o'zining katta qurolini havoda silkitdi. Hamma shogollar juda tez qochib boshlashdi, ammo ma'lum bir joyga borib yana ortlariga qaytdilar.

— Shunday qilib, janob, sen ham bu tomoshani ko'rding va eshitding, — dedi arab va tovushi boricha xushchaq chaqalik bilan baqirib kuldi.

— Demak, sen hayvonlar nimani xohlashini bilasan? — deb so'radim.

— Albatta, janob. Bu hammaga ayon narsa-ku. Arablar paydo bo'lgan vaqtdan boshlab bu qaychi sahrani kezadi va oxirgi kunimizga qadar biz bilan yonna-yon yurmo

kerak. Bu har bir yevropalikka buyuk bir ish sifatida taklif qilinadi, har bir yevropalik ular uchun xaloskor sifatida namoyon bo'ladi. Bu hayvonlarning xayolini o'zlaridan hech bir kim ishonmaydigan ishonchli egallab olgan; ammoqar, haqiqiy ammoqlar, mana shulardir. Lekin biz ularni mana shuning uchun ham sevamiz; bular bizning kuchuklarimiz, rostini aytganda, sizlarnikiga qaraganda ancha yaxshiroq. Qaraqin-a, tunda bitta tuya o'lib qolibdi, men uni olib kelishni buyurgandim.

To'rtta arab og'ir o'lik tanani olib kelib, bizning oldimizga tashladi. Uni yerga tashlaganlaridan ko'p vaqt o'tmay shogollarining baland ovoza uvullashi eshitildi. Xuddi bir guruh argonga o'xshab harakatlanib, birma-bir yonimizga qaratilib kela boshladilar. Ular arablarni, ularga bo'lgan hisslarini unutishdi, o'likdan taralayotgan badbo'y hid ularni sehirlab qo'ydi. Ulardan biri allaqachon kekirdakni tashlab, qon tomirlarini topib uzishni boshlab yubordi. Tugayning har bir muskuli nima bo'lishidan qat'i nazar, shovchi o'chiradigan harakatchan, kichkina nasosga o'xshab arablarni va qaltirardi. Hammasi o'lik ustida tog'day bo'lib tugat bir lah bilan mashg'ul edilar. Shunda yo'lboshlovchi arab qamchining kuchli zarbi bilan hammasini birma-bir eslatib chiqdi. Shogollar boshlarini ko'tarishdi. Ular yarim-mas va yarimharakatsiz holatda edilar. Ular qarshisida arab tugayni ko'rishdi, tanalari qamchi zarbini endi his qildi. Ular ortiga sakrab bir necha qadam tisarilishdi. Ammo o'lik tugayning qoni allaqachon parlanib ko'lmakcha hosil qilindi, tanasining ko'p joylari katta-katta qilib bo'lib tashlangandi. Shogollar chidab turisholmadi, yana o'lik ustiga o'zlarini oldilar, yo'lboshlovchi esa qamchisini yana ishtirok ko'targandi, men uning qo'lini ushlab qoldim.

— Janob, sen haqсан. Biz ularni o'z holicha qoldiramiz, kechish vaqtimiz ham bo'ldi. Xo'sh, sen ularni ko'rding, ajoyib hayvonlar-a? Va ular bizlardan qanchalik nafratlanadilar?!

dedi arab.

Manuel ROXAS (Chill)

Manuel Roxas Sepulveda (1896–1973) — chilik yozuvchi, adabiyotshunos va jurnalist. Uning «Janub odamlari» (1926), «Sezarlar shahri» (1936) nomi hikoyalar to'plamlari, «O'g'rlarning o'g'li» (1951), «Devorga qarshi soylalar» (1964) kabi romanlari dunyoga mashhur, jumladan adabiyotshunoslikka oid ilmiy ishlar orasida «Chili adabiyoti» darsligi asosiy o'rin tutadi.

O'G'RI VA UNING XOTINI

(Hikoya)

Pancho Kordoba qorachadan kelgan, ozg'in, har doim po'rim kiyinadigan, o'rta yoshdagi mo'ylov qo'ygan odam. U dong'i ketgan qartaboz, ustasi farang o'g'rlardan biri edi. Uning o'yinga tikadigan pullarining hammasi o'g'rlilik orgasidan bo'lib, hayotining o'ttiz besh yili davomida halol mehnat nimaligini bilmagan Pancho Kordobaga kissovrulik qilish kasb bo'lib qolgandi.

Kuni kelib uning qilinishlariga chek qo'yildi. Buzoqning yugurgani somonxonagacha deganlaridek, u qo'lga tushdi. Kasalini yashirang, isitmasi oshkor qilar ekan, hamma kirdikorlari ochib tashlandi, ancha yil muddatga qamaldi.

Pancho Kordoba ozodlikni o'ylamasdi, u faqat mehribon, sadoqatli umr yo'ldoshini sog'inar, qilgan o'g'rliliklari uchun vijdoni qiynalmasa-da, xotinini baxtli qila olmaganidan iztirob chekardi. U bir umr mahbus bo'lib qolishdan qo'rq-masa ham ammo xotinidan ayrilib qolishdan qo'rqardi. Xotini ham Panchoni juda sevar, bir umr yoriga sodiq qolishga qaror qilgandi.

shunday qilib kunlar ortidan kunlar o'tdi. Qahraton qish kunlari keldi. Kechki payt qamoqxona eshigi oldida uzun bo'yli, qora kiyingan, chiroyli, kelishgan ayol paydo bo'ldi. U bir labza jimgina atrofini kuzatdi va aslagina yo'talib qo'ydi. Buni ko'rib, ichkaridan sogchi chiqdi:

— Eshitaman, xonim?

— Men... men... xohlardimki...

U gapini tugatmagan ham ediki, sogchi boshlig'ini chaqirdi. Ichkaridan basavlat erkak chiqib, ayolga savol mas'ali bilan qarab:

— Nima gap? — dedi.

Ayol ohista gap boshladi:

— Fransisko Kordoba degan mahbus mening erim bo'ladi, u bilan uchrashishimga ruxsat bersangiz.

— Fransisko Kordoba... Ha, ha esladimi! Qorachadan kelgan, mo'ylovli yigitmi?

— Ha, xuddi shunday janob, — javob berdi ayol.

— Lekin meni ma'zur tutasiz, mahbuslar bilan uchra-ashish uchun maxsus kun, vaqt belgilangan. Ana shu reja-ga binoan ertaga ertalab kelishingiz mumkin.

— Lekin janob, men erim uchun kiyim va agar mumkin bo'lsa yigirma peso pul olib kelgandim, unga berib qo'ya oladimmi?

— Albatta xonim, bu borada menga ishonishingiz mumkin. Men albatta ularni yetkazaman.

— Rahmat, janob boshlig'!

Boshlig' ichkariga kirib ketdi. Lekin ayol qaytishga shoshilmadi, u o'zi sog'ingan kishisining ovozi bo'lsa ham shahar ketishni judayam xohlardi. Boshlig'ning ichkariga kirib haland ovoz bilan Pancho Kordobani chaqirgani eshitildi.

— Fransisko Kordoba!

— Eshitaman, janob boshlig'!

— Mana bu narsalarni va yigirma pesoni senga kiritishdi.

— Janob boshlig', buni kim berib yubordi?

— Xotining!

— Rostdamm? U bilan ko'rishsam bo'ladimi?

— Tarib bo'yicha bugun mumkin emas. Lekin xotiningga ertaga kelishi mumkinligini aytdim. Xavotirlanmaga ertaga ertalab xotining bilan ko'rishishga ruxsat beraman.

— Rahmat, janob boshliq!

Pancho xursandligidan o'yinga tushib yuborishiga qoldi. U xotinini judayam sog'ingan xursandchilikdan uygusi ham qochib ketdi. U bilan birga o'tkazgan baxtli onlarini, ilk uchrashuvni esladi. Qamoqxona doim ana shu xotiralar bilan vaqtini o'tkazardi. Shirin xotiralar bilan longni bedor kutib oldi. Kayfiyati chog' edi. Qamoqxona tartibiga ko'ra har sahar soat beshda mahbuslarni hovliga chiqarib, ro'yxatdan o'tkazishardi. Shu paytda Panchoning yoniga mahbuslar o'rtasida o'z obro'siga ega bo'lgan, boshqacha qilib aytganda, mahbuslar boshlig'i Fortunatto Garsiya keldi va unga past ovoza dedi:

— Menga qaramasdan eshit! Senga gapirayotganimni hech kim sezmasin! Men va mendan tashqari yana uchta mahbus qochish rejasini tuzdik. Bu rejani hozir amalga oshirishimiz kerak. Hammasini mahbuslarga tushuntirganman. Rejaga binoan qolgan mahbuslar yoppasiga soqchilarga tashlanishadi, biz esa paytdan foydalanib, devordan sakrab qochamiz. Bu yerlarni besh qo'lday bilaman. Agar ishini uddalay olsak, bir umrga qutulib ketamiz. Agar xohlasang, bizga qo'shilishing mumkin.

— Rahmat, Garsiya bu haqda o'ylab ko'raman.

— Rahmatningni keyin aylarsan. Chunki bu ish o'xshamsligi ham mumkin. Mayli, bizni kuzatib tur va hushyor bo'l!

Fortunatto Garsiya ketganidan keyin Pancho bu haqda juda ko'p o'yladi. U yana xotinini esladi va bu taklifni xotin uchun qabul qilishga qaror qildi. Lekin ish o'ngidan kelmasa, xotini bilan uchrashishdan ham mahrum bo'lishdan qo'rqib, yana iklilandi. U atrofga qaradi. Fortunatto Garsiya oldida hamma mahbuslar to'planishgan, nimanidir muhkama qilishardi. Bundan soqchilar sergak tortib ularga yaqinlashganida birdaniga to'rt-besh mahbus ularga tashlanib qolishdi. Buni ko'rgan boshga soqchilar yordamga

qaratilishdi. To's-to'polon, qiy-chuv boshlanib ketdi. Paytdan foydalanib Fortunatto Garsiya devor tomonga va bir sakrab bilan devor ustiga chiqib oldi. Unga qarab Pancho yoniga o'rtaga tortib ketdi, chunki devor juda baland edi, yoniga muqaddat iklilanib qoldi. Shu payt yana uch mahbus hindoniga devorga sakrab chiqdi. Janjalga aralashmagan mahbuslar soqchilar eshik tomonga, qolganlari esa devor tomonga qarab yugurishdi, lekin ulgurishmadi. Chunki mahbuslar ularning yo'llarini to'sishdi, yana biri borib eshikni to'sib oldi. Pancho vaqtini boy berdum, deb o'yladi. Ammo tez orada xotinini ko'rishni o'ylab, devorga sakradi va undan sakrab o'tishning uddasidan chiqdi. U o'zini pastga tashlab, Hali qish bo'lganligi uchun hamma yoq qor bilan qoplangan edi. U tavakkal qilganicha o'ng tomonga qarab ketib yugurdi va holsizlanib bir daraxt tagiga borib o'tirdi. Mahbuslar ham yetib kelishdi. Ular biroz dam olishib, so'ng mahbuslar ham yetib kelishdi. Ular biroz dam olishib, so'ng mahbuslar ham yetib kelishdi. Ular biroz dam olishib, so'ng mahbuslar ham yetib kelishdi. Ular biroz dam olishib, so'ng mahbuslar ham yetib kelishdi.

— O'ylab o'tirishga vaqt yo'q, o'zingni jarga otl!

U ko'zlarini chirt yumib, o'zini pastlikka otdi. Shu paytdan keyin natijasi tarafida turli ovozlari, qamoqxona tomondan esa o'q ovozi eshitildi. Hindular baravariga shataloq o'tib qo'cha boshlashdi. Ular anchagacha to'xtamasdan yugurishdi. Hindularning bunday tez chopishiga qarab Pancho o'zini ancha notavon his qildi. U endi umri davomida yo'l qo'yg'an xatolarini seza boshladi, o'zi o'ylaganchalik hamma narsani eplay olmasligini angladi. Pancho avvallari o'zini tengqurlari o'rtasida eng zo'ri deb hisoblardi. «Zo'rdan zo'ro» degan aqidaning naqadar to'g'ri ekanligini his qilish U ovoqlariga xuddi tosh bog'lagandek zo'rg'a yugurar, hamon q' qurib borardi. Uzoqdan kuzatgan odam uni tez yurib ketayotganga o'xshatgan bo'lardi. Uning umuman

yurishga holi qolmagandi. Sogchilar ortidan kelib qolish vahimasi unga quvvat berdi va yana chopishda davom oldi. To'satdan uning oyog'i nimagadir qoqilib, yuztuban yiqilib Turishga urinar, lekin buning uddasidan chiqolmasdi. Hindular orgasiga qarab, Panchoning cho'zilib yotganini ko'rib, bagirib yuborishdi.

— Ahmoq, hozir seni deb hammamiz qo'lga tushamiz! Tur o'ringdan, cho'zilib yotishga vaqt yo'q, hozir sogchilarni yetib kelishadi.

Panchoning hatto gapirishga holi yo'q edi. U pichitiladi — Meni tinch qo'yinglar! O'zlaring ketaveringlar. Bu yog'i peshonamdan.

Shunda hindularning yoshrog'i shartta uni ko'tarib oldi. Panch o'xijolat tortdi, lekin e'tiroz bildirishga ham imkoni yo'q edi. Hindular hamon tezlik bilan yugurishar, vaholanki ular qamoqxona atrofidan anchagina uzoglashgan bo'lsalar ham aslo sekinlashishmasdi. Atrof jim-jit. Na biron shovqin, na o'q ovozi, na biron narsaning shittilashi eshitiladi. Faqat uchtagina odam charchaganidan hanstrab nafas olishar, lekin hech kim bir og'iz gapirmasdan sukut saqlab ko'tishardi.

Ertasi kuni saharlab Panch o'Kordobaning xotinini yann qamoqxona ga keldi. Uning rangi ogargan, kechasi yaxshi uxlamagani uchun ko'zlari qizarib ketgandi. Kechasi bilan tushida erini ko'rib chiqdi. Tushida erini bir safar o'lgan, yaralangan holda ko'rgan bo'lsa, boshqasida ozodlikka chiqqan, xursand kulayotgan holda ko'rdi. U uyqudan cho'chib uyg'onganda oxirgi tushi haqiqat bo'lishini judayam xohladi. Ammo aslida bunday emasligi uni yanayam ezardi. Oldin ko'rgan tushini eslab, qo'rqandandan yig'lab yubordi.

— Qachongacha bu azob bilan yashayman! Nahot barcha baxtsizliklar faqat mening boshingga yog'olsa! Shuncha azob chekkanim kammi! Agar erimga biron narsa bo'lsa qanday chidayman? Nima uchun bunchalik omad sizman? Odam o'zi emas, balki uning taqdiri chiroyli bo'lgan ekan!

U uyda ortiq qolishni istamay, tezroq erini ko'rish uchun bir amalda kiyilib, qamoqxona ga keldi. Eri bilan nimadir eshitib bo'lganini ich-ichidan sezayotgandek edi:

«Eshikdan-bekorga erim haqida bunday tush ko'rmasdan tinga nimadir bo'lgan, u yo qochgan, yo o'lgan!»

Ayol qamoqxona ostonasiga etib keldi, lekin sarosima-bahol tortib qoldi. U eri haqida yomon xabar eshitishdan qo'rqardi.

«Nima qilaman ekan? Kiraymi yoki yo'qmi?»

Ichkiroq kiritishga qaror qildi. Ichkariga kirgach, qamoqxona ko'chagidek tinch emasligini sezdi. Eshik oldida shuncha avjonaat bilan bahaybat sogchi turardi. U ayolni ko'rib o'qaytib tikilib:

«Kontin, sizga kim kerak? — so'radi dag'allik bilan.

«Gap shundaki... Menga kechagi sogchi bugun erimini ko'rishni imkonligini aytgandi.

«Ertangiz kim?»

«Mabbus Fransisko Kordoba.

«Fransisko Kordoba? — hayron bo'lib so'radi sogchi.

«Ha, uni ko'rish uchun kecha kelgandim, ammo

sogchi menga aytdiki...

«Ha, ha, iltimos, kuting. Agar rostdan siz mabbus

Kordobaning xotinini bo'lsangiz...

«Ha, men uning xotiniman.

«Yaxshi kiring!»

Sogchi eshikni ochib, ayolni kichkinagina xonaga boshlab U yerdan bitta stol va ikkita kursi qo'yilgandi.

«Mabbus, o'tiring!»

Ayol sekingina o'tirdi. Sogchi unga gumonsirab tikilib qoladi. Ayol bundan xijolat tortib, ko'zini olib qochdi.

Sogchi uning so'zlash ohangida qandaydir mug'ombirlik his etib edi. U ayolning ro'parasiga kelib o'tirdi.

«Shunday qilib, siz Panch o'Kordoba bilan gaplashmoqchi echingizmi? — dedi u o'smoqchilab.

«Ha, janob!»

«Sizning kecha kechgurungi voqeadan xabaringiz bormi?»

— Yo'q, janob!

— Kecha bir guruh mahbuslar qochib ketishdi va ularning orasida Pancho Kordoba, ya'ni sizning eringiz ham bor. Mahbuslar sog'chilarga hujum qilishdi va ikkita sog'chini yaralashdi. Siz bundan bexabarmisiz?

— Bexabarmen, janob! — ayol sarosimaga tushganicha sog'chiga mo'ltirab qaradi.

— Nahotki bundan xabaringiz bo'lmasa? Siz shu yerda edingizmi?

— Yo'q, kecha men Santyagodan keldim.

— U bilan gaplashgan edingizmi?

— Kecha u bilan gaplasha olmadim.

Sog'chi jimib qoldi. Keyin kutilmaganda baqirib yubordi:

— Siz kecha qochish rejasini tuzish uchun Santyago dan kelgansiz.

— Yo'q, yo'q, janob, u menga Santyagoga xat yozib, kiyimlar va pul olib kelishimni so'ragandi. Boshqa hech narsa... axir!

— He! Qanday tasodifi! Qochish sodir bo'lgandan bir kun oldin kelarkan-u, lekin hech narsadan xabari yo'q emishi!

Ayol boshini eggancha yerga, bir nuqtaga tikilib qoldi.

— Eringiz qayerga yashiringan?

— Kelsam, maylimi? — so'radi ayol ma'yus ohangda.

Sog'chi kulib yubordi.

— Ketishni xayolingizga ham keltirmang! Shu yerda nazorat ostida qolasiz! Bir daqiqa kutib tursangiz.

Sog'chi chiqib ketdi va serjant bilan qaytib kirib kelib Eshik oldida shivirlashib, nimanidir gapirishdi va orada serjant ayolga sinovchan bir nazar tashlab qo'ydi. Subbotin tugab, ayolga yaqinlashishdi.

— Sizni shu yerda olib qolishga to'g'ri keladi, bu narsalarni aniqlashtirib olishimiz kerak, — dedi serjant. Ayol indamadi. Chunki qarshilik qilish beloydaligini sezdi.

— Sog'chi ortidan borishingizni so'raymiz.

Baqirib ayolni anchagina keng kamera boshlab kirdi. Xonimxonada jimgitlik, ma'yuslik hukmron. Bu esa ayol uchun yanada ezib yubordi. Ayrim mahbuslar ayolga nazar tashlab, biroq bron so'z deysishmasdi. Ularning yuz ifodasida na bir xayrixohlik va na bir o'zga ma'no bor edi.

Ayol qamoqxonani kuzatish davomida qiziq va achinarli na botlarni anglagandek bo'ldi. Mahbuslar unga xuddi butun boqayotganini, sozylarini yo'qolgandek tuyuldi. Ular go'yo o'zlariga qamoqxona va devorlar, bu yerdagi majburiyatlarni og'zlariga singdirib olgandek yuz ifodalarida aks etib turgandek tuyuldi. Sog'chi eshikni yopib chiqib ketgach, sog'chi ko'zi karavotga tushdi. Karavot bitta katta qonli chashak bilan yopib qo'yilgandi. Choyshab tagida kimdir yotgandek edi. Ayol qo'rga-pisa asta-sekinlik bilan unga yaqinlashib, Choyshabni tortib olib, ortiga uloqtirmoqchi bo'ldi. Shunda to'satdan uning xayoliga erining qiyofasi kelib qonib. Aynan eri jonsiz yotgandek ko'rindi. Dahshatga uchib, yuzini qo'llari bilan yopib oldi. Baxtiga karavotda yotgan jonatga odam eri emas ekan. U zudlik bilan kamerani tark etibni istadi, lekin eshik allaqachon qulllangandi. Uning dahshatidan yuragi yoritgudek bo'ldi. U jasad yonida yotganini xayoliga ham keltirmasdi.

Xonim! Xonim! — mahbuslardan biri uni chaqirib qo'ldi.

Fitna xohlaysiz? — dedi u chaqirayotgan odamga qaramagan.

Mahbusning ovozi ohangidan ayolga yordam bermog'ningi bililib turardi.

Meni menga bu yerga olib kelishdi?

Fitna qamoqda edi, men kecha uni ko'rish uchun ketganim. Men kelib ketganimdan so'ng qochish sodir bo'ldi. Shu sabab meni ayrim narsalarni aniqlash uchun olib qo'ldi.

Eringizning ismi nima?

Pancho Kordoba.

Pancho Kordoba? Bir nechta mahbuslar bilan qochgan Pancho ham? Unda xursand bo'lavering, xonim.

— Qochgani roslini? Ularning ahvoli qandayligini bil-maysizmi?

— Bunisini bilmayman. Lekin o'ylaymanki, ularda hech qanday muammo yo'q. Sogchilar rosa qidirishdi, lekin biron-tasini ham tuta olishmadi. Bu esa ularning qochishni uddasidan chiqqanini bildiradi.

Ularning subhati tugadi. Qamoqxonada Panchoning xotini kelganligi haqidagi xabar tarqalib, shivir-shivirlar boshlanib ketdi. Hamma mahbuslar uchun gap topildi. «Panchoning xotini va qochish» mavzusi qamoqxonada shov-shuv bo'ldi.

Sokin va sovuq kech tushdi. Shivir-shivir muho-kamalar ham tinchib qoldi. Kamera xuddi suv quyganday jim-jit bo'ldi. Qamoqxonaning to'rt devori ichida ayol o'zini xuuddi dengiz o'rtasida yolg'iz qolgandek his qilardi. Xonaning u yog'idan bu yog'iga yura boshladi. Nihoyat judayam sovgotdi va ochlikdan holdan toydi. Bir necha daqiqalardan keyin uni uyqu eltadi. Qancha uxlaganini o'zi ham bilmadi, bir payt uyg'onsa, sovuqdan muzlab qolgan-dek. U butun irodasini jamlab, o'likka yaqinlashdi va bor kuchi bilan choysabni uning ustidan tortib oldi-da, oyoq uchida xonaning burchagiga borib o'tirib, choysabni boshigacha yopib oldi. Ayol besh kun davomida shu alfozda qoldi. Tergovchi uni na chaqirib oldi va na so'roq qildi. Faqat sabr bilan o'z ozodligini kutishi kerakligini aytishdi. Bitta yoshi ancha katta sogchi uning yoniga kelar, uni yupatar, dardiga sherik bo'lardi. Ayol bu odamga boshidan o'tkazgan barcha sarguzashtlarini, erini qattiq yaxshi ko'rishini, usiz hayotini tasavvur ham qilolmasligini gapirib berdi. Uning shu xislatlari, eriga vafodoriigi, uning chiroyiga yana chiroy bag'ishlayotgan edi. Tushlik payti sogchi ayolga ovqat olib keldi. Lekin ayol bu ovqatni yeya olmas edi.

— Yashash uchun yeyish kerak, qizim! — dedi u otalarcha g'amxo'rlik bilan. — Ko'zingni yum, burningni bekit va og'zingga bir qoshiq ovqat soli!

Ayol kulib yubordi va shunchalik mehribon odamning gapini ikki qilmaslik uchun taomni yeyishga tushdi.

Nihoyat u orziqib kutgan kun keldi. Oltinchi kuni uning begunoh ekanligi, qochishga hech qanday aloqasi yo'qligi aniqlandi va ayolni ozod qilishdi. Qamoqxonadan vokzal bekati-gacha jimgina o'z xayollari bilan yetib bordi, poyezd kelgach, shu holatda vagonga chiqib o'tirdi. Bir payt kimdir uni chaqirgandek bo'ldi, ayol qayrilib qaradi, poyezdning bir burchagida unga mehr bilan kulib turgan eriga ko'zi tushdi. Uni ko'rgan zahoti tomog'i va yuragini nimadir kuydirib o'tgandek bo'ldi. U sassiz, jimgina yig'lashga tushdi. Itri uning yoniga kelib o'tirdi, ayolini bag'riga bosdi.

— Seni shu paytgacha qamoqda ushlab turishdimi? Men shunday bo'lishni bilgandim. Men hindu mahbuslar bilan birga qochdim, yugurishdan charchaganimda ular meni ko'tarib borishdi, ancha joylarni ko'rdim, qandaydir tog'larni oshib o'tdik, och qolganida ovqat berishdi. Ular menga xuuddi o'z farzandidek munosabatda bo'lishdi, mehribon-chilik ko'rsatishdi. Ulardan bu yaxshiliklarini qanday qaytarishni so'ragandim, bilasanmi ular nima deyishdi? Ha-ha-ha! Ular shunchalik shaytonlarki... Nima deb o'ylaysan, ular mendan nimani so'rashdi?

Ayol javob bermay, erining yelkasiga boshini qo'yganicha yum-yum yig'lardi. Ular shu hollarida ham juda baxtli edilar.

Qissadan hissa shuki, har qanday musibat albatta yaxshilik bilan yakun topadi, agar bordi-yu yaxshilik bilan tugamasa, demak buning albatta davomi bor.

Ispan tilidan

Mohichehra TO'YCHIEVA tarjimai

Jorj ORUELL (Buyuk Britaniya)

Erik Artur Bler — (1903–1950)-yilda Hindistonda tugʻilgan. Boshlangʻich taʼlimni yuqori darajada egallagan Erik 1921-yilga qadar Iton kollejiga qatnaydi. 1922–1927-yillarda Birmadagi mustamlakachilar politsiyasida xizmat qiladi. Keyinchalik Buyuk Britaniya va Yevropada yashab, ijod bilan shugʻullanadi. Yozuvchi asarlarini 1935-yildan Jorj Oruell taxallusi bilan eʼlon qila boshlaydi. «Ruhoniy qizi», «Birmaga yoʻl», «Yashasin fikusi», «Ulgan Pir bandargohiga yoʻl» kabi qator romanlar muallifi.

FILNING OLIMI

(Hikoya)

Birmaning quyi tomonida, yaʼni Moulnenda koʻpchilik meni yomon koʻrardi va buni ilk bor hayotimda shunday boʻlishi tabiiydir deb hisobladim. Men yevropaparaslarni yomon koʻradiganlar shahrida politsiya zobiti edim-da. Bu yoqlarda tub aholining shovqin koʻtarishga haddi sigʻmasa ham, yevropalik ayol bozorda yolgʻiz aylanib yurganda kimdir, albatta, ehtiyotsizlik qilib uning koʻylagiga sharbat toʻkib yuborardi. Koʻngilsiz voqealar yuz berganda, yevropaliklar politsiya zobiti ekanligim uchun meni aybdor qilishardi. Futbol oʻynayotganda, chaqon birmalik oʻyogʻimdan chalganda va hakam (boshqa bir birmalik) qoida buzilganini koʻmaslikka olganda, olomon jirkanch guvillab kulardi. Bunday holatlar koʻp marta qaytarilgan. Oʻyin tugagandan soʻng yoʻl-yoʻlakay odamlar masxaraomuz qarashlari bilan meni taʼqib etishardi. Hammasidan ham butparast yosh rohiblarning qilmishlari oshib tushardi. Shahardagi minglab rohiblarning burchak-burchaklarda

turib, yevropaliklarning ustidan kulib, masxara qilib koʻkishdan boshqa ishlari yoʻq edi, hisob.

Bularning barchasi meni qiynardi, koʻnglim ogʻiridi. Shunday vaqtlarda imperializm juda yomon narsa ekanligiga va vazifamdan tezroq boʻshab, tizimdan chiqib ketishga qator qilardim. Mantidan va albatta sirti tarzda, ich-ichimdan birmaliklar tarafida edim va ularning dushmani — birmaliyaliklarni yomon koʻrardim. Xizmat paytida imperiya — har doimgidan ham koʻrgani koʻzim yoʻq edi. Chunki shu lahzalarda mustamlakachilarning qingʻir ishlari koʻz oldingda sodir boʻladi. Bechora mahbuslarning badoʻy qalasida qamalib yotishi, uzoq muddatga hukm etilganlarning qoʻrquvdan oqargan yuzlari, bambuk zarbidan qavariq chiqqan yelkalar — barcha-barchasi meni chidab boʻlmas darajada aybdorlik hissi bilan azoblardi. Biroq ularga qarshi hech nima qilolmasdim. Men hali yosh, ustiga-ustak chalasavod va sharqdagi boshqa inglizlar kabi oʻz muammo-larim haqida sukut saqlab, oʻylashga majbur edim. Hattoki Britaniya imperiyasining kuni bitayotganligini ham bilmas-dim va bilganim, uning oʻrmini egallamogʻchi boʻlgan boshqa kichik imperiyalardan koʻra hozirgi buyuk imperiyaning yaxshiroq ekanligi edi. Men yana shuni angladimki, men oʻzim xizmat qilayotgan imperiyaga boʻlgan nafratim va mening ishimni yoʻqqa chiqarmogʻchi boʻlgan shayton ruhidagi yoqimsiz odamlarga nisbatan kuchli yovuzlik hissi atosatida qolganim. Bir tarafdin, birmaliyalik Rajni agʻdarib boʻlmaydigan hokimiyat deb oʻylardim. Ikkinchi tarafdin, oʻylardimki, dunyodagi eng katta shodlik butparast rohibning och biqiniga qarab oʻtishdir. Bu kabi tuygʻular impera-lizmining ogʻibati: xohlagan ingliz-hind rasmiylaridan soʻra, agar uni ishidan boʻsh vaqtini topa olsang.

Bir kuni markaziy koʻchalardan birida biz uchun qaltis vaziyatni yanada oydinlashtiradigan kutilmagan voqea yuz berdi. Bu oʻzi arzimagan hodisa boʻlsa-da, imperializmining tabiati xususidagi oldingi qarashlarimni yanada qatʼiylashtirdi va zoʻlim hokimiyatning asl basharasini boricha ochib tashladi.

Erta tongda shaharning narigi tarafidagi politsiya idorasi-dan nazoratchi qo'ng'iroq qilib, bo'shab ketgan filning bozorni ostin-ustun qilyotganligi haqida ogohlantirdi. Men u yerga yetib borishim va filga qarshi biror chora ko'rishim kerakmi, nima qilishimni bilmasdim, lekin bu voqeani o'z ko'zim bilan ko'rishni xohlab, pastakkina otimni minib yo'lga tushdim. «44-vinchester» rusumli eski mitlig'im filni o'ldirishga juda kichiklik qilsa ham, lekin uning baland ovozi dag'dag'a qilishda foydasi tegib qolishi mumkin edi. Yo'l-yo'lakay uchragan birmaliklar menga filning qilmishlari haqida bidirlashardi. Fil, albatta, yovvoyi emas, o'rgatilgan ekan. Odatda, ulkan hayvon hujum qilishi ehtimoli tug'ilganda zanjirlab qo'yiladi. Bu fil ham zanjirband etilgan, lekin tunda zanjirni uzib qochgan ekan. Bunday qaltis vaziyatda filni boshqara oladigan yagona odam — filbon bo'ladi. U filni qidirib, butunlay qarama-qarshi yoqqa ketibdi. Filbon hozir bu yerdan 12 soatlik yo'l narida, fil esa saharda qo'qqisdan shaharchada paydo bo'lgan. Birmalik mahalliy aholida qurul yo'q va ular filga qarshi kurashishga o'jiz edi. Bahaybat bo'ysunmas hayvon allaqachon kimningdir bambukdan qilingan chaylasini vayron etib, sigirini o'ldirgan, meva sotladigan rastalarni toptab o'tgan va paykallarni payhon qilgandi; buning ustiga yo'lida uchragan shaharning axlat tashuvchi mashinasini ag'darib yuborgan va kabinadan otilib chiqqan haydovchini oyoqlari ostida majag'lab tashlagandi.

Birmalik nazoratchi va ba'zi hind askarlari fil ko'ringan tomonga meni kutib turishardi. Shaharning bu yoqlarida bechora kambag'allar yashashardi: palma bargi yopilgan bambuk to'simli tombar zich ko'rinadigan tepalikdan doim shamol esib turardi. Bu voqealar butull, dim, yomg'ir tomchilay boshlayotgan kunda sodir bo'lgani esimda. Bir odamdand filning qayerga ketganini so'ragandik, har doimgidek aniq javob ololmadik. Sharqqa xos azal odat: uzoqdan har narsa ravshanadek, lekin yaqinlashganing sari tumanlashib boraveradi. Ba'zi odamlar filni bir tomonga, ayrimlari boshqa tomonga, yana kimdir fil haqida unuman eshitma-

ganini aytib chalg'itishardi. Yaqin oradagi qichqiriqlarni eshitganimda hamma aytilgan gaplar yolg'on degan qarorga keldim. U yoqdan baland, hayajonli baqiriq eshitilardi:

— Hoy bola, qoch! Hoziroq ket! — qo'lida xipchin ko'turgan qari ayol chayladan chiqib, yalang'och bolalarga o'ahqirardi. Boshqa ayollar ham qari ayolga ergashdi; u yerda bolalar ko'rishi mumkin emas bo'lgan nimadir bo'lgan. Men chaylani aylanib o'tdim va balchiqda cho'zilib yotgan erkak kishining jonsiz tanasini ko'rdim. U hind bo'lib, qora tishchi, deyarli yalang'och va uning o'lganiga ko'p bo'lmagandi. Odamlarning aytishicha, fil kutilmaganda chaylani aylanib, unga duch kelib qolganda xartumi bilan dast ko'tarib, orqa oyoqlari tagiga bosib, majaqlagan. Yomg'ir mavsumida yer yumshoqligi uchun uning boshi yerga ikki sonlik kirib ketgan. Gavgasi loyda, qo'llari qayrilgan va boshi bir tomonga egilgan bir ahvolda yotardi. Uning yuzi balchiqqa botgan, ko'zlari katta ochilgan, tishlarini ko'rsatib ayobdan achchiq kulib turardi (hech qachon menga o'lik sookin ko'rinadi dema, men ko'rgan aksariyat o'liklar ruhan juda yomon ko'ringan). Ulkan oyogning zarbi ko'kragini quyunning terisiday shilib tashlagandi. Men jasadni ko'rishim bilanog xizmatkorni bir do'stimning uyiga fil otadigan mitlig'ini olib kelishga yubordim. Fildan qo'rqib hurkib, meni ulog'itirgancha qochib qolmasligi uchun allaqachon otimni ortga haydab soldim.

Xizmatkor tezda mitiq va besh dona patron yetkazib keldi va bu orada ba'zi birmaliklar filning yuz yard naridagi aholizor tarafga ketganini aytishdi. Men o'sha yoqqa borarkanman, bekorch i odamlar uylaridan chiqib menga ergashdi. Mitliqni ko'rishib, filni otmogchi ekanligim haqida bir-birlariga bag'irishardi. Ular uchun endi filning uylarni buzib vayron qilganidan ko'ra uning otishi qiziqroq edi. Bu zo'r tomosha edi-da, chunki filni ingliz otadi; bundan toshqari ularga go'sht kerak. Men esa noaniq, noxush hislardan qynalardim. Filni otish niyatim yo'q edi — men shunchaki, o'zimni himoya qilish uchun mitliq keltirgandim. O'limonning ortindand ergashib borishi butun vujudimda

hayajon uyg'otgandi. Men yelkamga miltiqni osganimcha, o'zimi ahmoqlarday his qilib, ortimdan itarib kelayotgan va har lahzada ko'payib borayotgan olomon bilan tepalikdan tushib borardim. Pastda, chaylalaridan narida temir yo'l o'tgan va undan keyin hali ishlov berilmagan, lekin birinchi yomg'irdan keyin maysa qoplagan minglab yard sholizorlar yastanib yotibdi. Fil yo'ldan sakkitaydicha ichkarida chap tomonini bizga o'girtib turardi. U xartumida o't yulib, tizzasiga urib tozalab, og'ziga solayotgan edi.

Yo'l ustida to'xtadim. Filni ko'rishim bilan oq, otmastilgim kerakligini ochiq-oydin anglab yetdim. Ishga o'rgatilgan filni otish jiddiy masala — buni katta va qimmatli mashinani buzish bilan taqqoslash mumkin va albatta, imkon qadar chetlab o'tish mumkin bo'lsa, otmastilik kerak. Uzoqdan qaraganda fil o'tlab yurgan sigirdek beozor ko'rinardi. Uni jahldan tushganligiga va fil o'rgatuvchi kelgunicha tinch turishiga amin bo'ldim. Bundan tashqari, men uni otishni umuman xohlamasdim. Yana biroz kuzatib, boshqa jahli chiqmasligiga ishonch hosil qilgandan keyin uyga qaytishga qaror qildim.

Shu payt orgamga o'girtilgandim, guvillab turgan olomon-ga ko'zim tushdi. U juda katta, kamida ikki ming kishilik bo'lib, lahza sari ko'payib borayotgandi. Odamlar to'dasi ko'chaning ikki tarafini uzog-uzoqlargacha to'sib qo'ygandi. Men sarg'ish yongan yuzlarning daryosiga nazar soldim: hammasi xursandlikdan yonardi va hozir filning albatta otishiga ishonchlarini komil edi. Ular mendan qo'rqinchli tomosha kutayotganday besabr qarashardi. Meni unchalik xushlashmasa-da, qo'limdagi miltiq bilan tomosha qilishga arziqlik holatda edim. Nogahon shu vaziyatda filni otishga majbur ekanligimni anglab yetdim. Olomon jur'at qilishini kutardi va men bunga majbur edim: ikki ming xohishning rad etib bo'lmas darajada meni oldinga undayotganini his qildim. Shu vaqtda, qo'linda miltiq bilan turarkanman, oq tanining sharqdagi hokimligining be'manligini ilk bor anglab yetdim. Bu yerda men, miltiq'i bor oq tanli, mahalliy olomonning oldida xuddi tinchlikning homiyi sifatida

namoyon bo'layotgandim; aslida esa, men shunchaki olomonning irodasiga bo'ysunib harakat qilayotgan maqsadsiz o'yinchoqdan fargim yo'q edi. Shu vaziyatda ko'rdimki, agar oq tanli cheklanmagan hokimiyatni qo'lga kiritse, u o'zining erkidan mahrum bo'ladi. U qimmatli matohga, sohibning qo'lidagi qo'g'irchoq'iga aylanib qoladi. O'zining yetovdagi yerli aholiga ta'sir o'tkazishga harakat qiladi va inqirozda olomon undan kutayotgan harakatni bajarishga majbur. U yuziga niqob kiyadi va uning yuzi bu niqobga mos ravishda tus oladi. Men filni otishga majbur edim. Aslida miltiq olib kelish uchun odam yuborgandayoq, mudhish ishga qo'l urib bo'lgandim. Sohib sohildek bo'lishi kerak, uning xatti-harakatlari maqsadlidir. Shunday ekan, qo'linda qurol bilan, ortimda ikki ming odamni ergashtirib shunchaki qaytib keta olmayman, buning iloji yo'q. Olomon ustundan kuladi. Butun hayotim sharqdagi oq tanlarning masxara bo'lishlarining oldini olishga qurbon bo'ldi. Lekin filni otishni xohlamagandim. Filning o'tni qanday qilib tizzalariga urganini ko'rdim. Aslida ham uni o'ldirish qotillik edi. U paytlarda hayvonlarni o'ldirishga qarshi emasdim, lekin hech qachon filni otmagandim va otishni ham hech qachon istamagandim (katta hayvoni o'ldirish qandaydir arziqlik ko'rinardi). Bundan tashqari, hayvonning egasi bilan ham hisoblashish kerak. Tirik filning bahosi yuz funt, ehtimol... besh funt turardi; o'lgandan so'ng faqat tishlarini sotish mumkin, xolos. Lekin men tez harakat qilishim shart edi. Ortimga qarab to'rtbali ko'ringan birmaliklardan filning o'zini tutishi haqida maslahat oldim. Ularning barchasi bir gapni qaytardi: agar uni yolg'iz qoldirsang, senga hech qanday zarar keltirmaydi, lekin agar unga juda yaqin borsang, bu sen uchun qimmatga tushishi mumkin.

Endi nima qilish kerakligi ravshan bo'ldi. Filga yigirma besh yard yaqin borib, uning o'zini tutishini kuzatishim kerak. Agar u hujum qilsa, otishim mumkin, agar u e'tibor bermasa, fil o'rgatuvchi kelguncha yolg'iz qoldirgan ma'qul. Aslida bu ishni qilolmasligimni bilardim. Miltiq otishda unchalik mergan emasman, aksiga olib oyoq ostidagi

balchiqda turib qolsang botib qolish hech gapmas. Agar men filning hujumini o'tkazib yuborsam, qurbaganing asfalt yotqizuvchi mashinaning tagidan qutlishga qanchalik imkoniyati bo'lsa, menda ham shuncha imkoniyat bo'lardi. Men o'sha paytda faqat o'z tanamni emas, ortidagi sarig basharali olamni o'ylayotgandim. Ha, yolg'iz paytimda ham men shunchalik qo'rqmagan edim. Oq tanli erkak mahalliy aholi oldida mard bo'lishi kerak va shuning uchun men jasur edim. Meni o'ylantirayotgan yolg'iz narsa bu — agar biror xato ketse, birmaliklar meni yengilgan holda va tepalikdagi balchiqqa botgan hind jasadi kabi ayanchli tabassumda ko'rishi edi. Agar bu mudhish holat sodir bo'lsa, ularning ba'zilari kulardi. Xullas, nima bo'lsa ham hech qachon yaxshilikka olib bormasdi.

Faqatgina bir yo'li qolgandi. Men o'qni miltiqqa joyladim va aniqroq nishonga olish uchun yo'l cheitga cho'zilib yotdim. Olomon sukutga cho'kdi va xursandchilik bilan, xuddi teatr pardasi ko'tarilayotganini ko'rayotgan tomoshabin singari, yutimb kuta boshladi. Hammasi oxir-oqibat dilxushlik qilishni istashardi. Miltiq chiroyli kesishuvchi nishonlari bor nemis quroli edi. Men filmi otganda uning bir qulog'i teshigidan boshqa qulog'i teshigiga ko'chib yuruvchi mo'ljal qilish nuqtasini surish kerakligini bilmasdim. Men o'qni to'g'ri miyasiga borishi uchun filning qulog'ini, to'g'rirog'i, qulog'ining bir necha dyuum ichini nishonga olgandim.

Men tepkini bosgan vaqtim o'q ovozi eshitmadim, olomonning dilxush shovqin-suroni butun vujudimni qamrab olgandi. O'q tekkan bo'lsa ham filda hech qanday o'zgarish sodir bo'lmadi. U na titradi, na yiqildi, lekin qalin terisining har bir chizig'i o'zgardi. U nogoh noziklashgandek, kichiklashgandek, judayam qari ko'rindi va o'qning qo'rqinchili ta'siridan bir muddat harakatdan to'xtab qoldi. Nihoyat, so'ngsiz tuyulgan sukunatdan so'ng, mening hisobimcha, deyarli besh lahza u nochor ahvolda tizzalariga suyanib, cho'kib qoldi. Filning ko'ngli ozdi. Bir onda o'ylash qobiliyatini yo'qotgandek bo'ldi. Uning holatini ko'rgan

olam u ming yil yashagan deb o'ylardi. O'sha nishonga yana o'q uzdim. Ikkinchi o'qdan keyin u yiqilmadi, balki kallisini quyi solib, oyoqlarida tik turdi. Uchinchi marta oldim. Bu o'q uning hayot-mamotini hal qildi. Endi o'q uning butun tanasini silkitib bergan azobini va oyoqlarida qolgan so'ngi madorini quritganini ko'rish mumkin edi. Lekin yiqilishdan oldin u bir lahza cho'zlayotgandek, oyoqlari oldinga uzalib, xartumi daraxt kabi osmonga ko'tarilayotgandek tuyuldi. U birinchi va oxirgi marta o'kirdi. Va xartumini men tomonga uzatgancha shovqin bilan quladi. Men yotgan yerlar ham qimirlab ketdi.

O'rimdan turdim. Birmaliklar allaqachon atroflimdan o'tib loyga botib, dala tomonga qarab chopishdi. Fil endi turolmastigi aniq bo'lsa ham, lekin u o'lmagandi. U tekis ovoz chiqarib nafas olarkan, bir tarafi og'riqli ko'tarilib tushardi. Og'zi katta ochiq — pushti tomog'ning ichida g'orday bo'shliqni ko'rardim. Filning o'lishini uzog kutdim, lekin uning nafas olishi ham sekinlashmasdi. Oxiri qolgan ikkita o'qni men uning yuragi deb o'ylagan nuqtaga mo'ljallab oldim. Qip-qizil, quyug qon sizib chiqdi, ammo u hali ham tirik edi. O'q tekkanda filning tanasi qimirlamasa ham, u odatdagidek nafas olardi. Fil juda sekin va kuchli og'riq ostida, o'q ham ta'sir qilmaydigan altozda jon berayotgandi. Bu azobli shovqin-suronga nuqta qo'yishim kerakligini his qildim. Qimirlashga, o'lishga kuchi qolmagan va hattoiki buni to'xtatishga ham qurbi yetmay yotgan ulkan hayvonga qarab turish juda achinarli edi. Men miltig'imni olib o'qladim va uning yuragi, tomog'i atrofiga ketma-ket o'q uza boshladim. Ular ta'sir qilmayotgandek tuyulardi. Og'riqli nafas olish soat milidek tekis davom etardi.

Oxiri men chidab turolmay ketdim. Keyin aytishlaricha, filning o'lishi uchun yarim soat vaqt ketibdi. Birmaliklar men ketishimdan oldinog idish tashishni boshlab yuborishgan va ertasi peshingacha filning birona ham suyagi qolmaganini eshitdim.

Bu vogaedan so'ng, albatta, filning otilishi oxiri yo'q tortishuvlarga sabab bo'ldi. Filning egasi achchiqlangan,

lekin u shunchaki bir hind bo'lganligi sababli qo'lidan hech narsa kelmasdi. Ustiga-ustak, men qonun doirasida ish qilgandim, chunki xo'jayini idora qilolmagan quturgan fil itday o'tib tashlanishi kerak edi. Yevropaliklar fikri ikkiga bo'lingandi. Yoshi ulug'lar mening qilinishini ma'qulashgan, yoshlar esa, arziyas bir qora tanli ishchini o'ldirgani uchun filni o'tish jinmlik deyshardi. Ularning fikricha, fil har qanday qora tanli ishchidan afzal ekan. Oxir-oqibat, men qora tanli ishchi o'lganidan xusand edim; bu meni qonuniy tarafdin himoya qildi va filni o'ldirishga yetarlicha asos bo'ldi. Aslida bu ishini odamlar orasida ahmoq bo'lib ko'rimaslik uchun qilganimni boshqalar qanchalik darajada anglab yetganlari meni ko'proq qiziqtirardi.

*Ingliz tilidan
Feruz Akbarov tarjimasi*

Herbert FRANKÉ (Germaniya)

Herbert Franke — nemis tilida ijod etgan XX asrning tanqili fantast yozuvchilaridan biri. U 1927-yilda Vena shahrida tug'ilgan. Yoshligidan fizika, matematika, kimyo, psixologiya va falsafani chuqur o'rgangan. 1950-yilda fizika sohasida doktorlik ishini himoya qilgan. Ilk hikoyalari 1953—54-yillardan nashr etila boshlagan. 1957-yildan etkin ijodkor sifatida asosiy faoliyatini yozuvchilikka bag'ishlagan. Birinchi kitobi «Yashil sayyora»ga 65 ta kichik hikoyalari jamlangan edi. «Fikrlar to'ri», «Fil suyagidan minor», «A'lo olamlar maktabi» kabi o'ndan ortiq romanlari, «Hech qanday hayot izi yo'q», «Hysheyn merosxo'rlari», «Zardushning qaytishi» kabi hikoyalar to'plamlari chop etilgan.

EVRIILISH YOKI KOINOTDA YOLG'IZ

(Fantastik hikoya)

Chivin dunyoga chivin bo'lib kelmaydi, qurbaga ham. Bu hayvonot olamiga xos qonuniyat, istisnolar mustasno. Jonzot borki, ularning ilk ko'rinishi hayvonsifat emas, balki qurt ko'rinishida bo'ladi. Hammasiga atrof-muhitning kimyoviy yoki iqlimiy ta'siri sabab, agar bu ta'sirlar mana shunday tarqiqiy etaverishdan to'xtamasa...

Makning men bilan uchrashtirishiga hayron qoldim. U raketam tormozining ovozi eshitib ko'rishi kerak edi. Qumloq bo'ylab yurib, stansiyaga yaqinlashib qoldim. Omborxona oldida ustini qalin chang qoplagan tank turardi. Mak unangangi e'tiborsizlar toifasidan emas. Umid qilamanki, u kasal ham bo'lib qolmagan! Ehtimol, men uni o'n to'rt kun oldin yolg'iz yubormasligim kerakmidi?

Kuzatuv joyining oynali gumbazida hech kim yo'q edi. Uy tomonga qarab burildim. Eshik ochiq, ichkarida esa qanoqli jonzo't yengil charx urib uchardi.

Xonaga kirganimda boyagi jonzo't menga qarab uchib keldi. Men uni birdan o'tib tashladim — albatta, kosmonavtikaning yozilmagan qonunlariga muvofiq shunday qildim. Yarmi chigirtka, yarmi kalamushsimon, oltinsh santimetrlik ola-bula patlar bilan qoplangan bir narsa yerga yiqildi.

Boshqa xonaga o'tdim. Xona Mak hozirgina tashlab ketgandek ko'rinardi. Kakao krulkasi stol ustida, yotoqda trubka bilan yondirgich yotibdi. Karavot ustida kiyim-kechak tartibsiz sochilgan, ular orasida eng g'alati ko'ringani ish kiyimi edi. Kiyim ustidagi hayvon terisiga o'xshash bir parcha qiyqimning qayerdan kelib qolganini tushunolmadim.

Men kirgan xonadagi spirtga to'la idishlarda hasharotlar suzib yurardi. Mak bularni tekshirishga tayyorlaganga o'xshaydi. Uning o'zidan esa hech qanday darak yo'q.

Uyni tozalashga qaror qildim, mashinani yuvdim va radiolokatori ishga tushirdim. Kechqurun ostonada yotgan boyagi jonivor terisini shilib, undan qo'riqchi yasadim va mehmonxonaga qo'yib qo'ydim.

Ertasiga yana Makni izladim. U mening yagona do'stimligi tufayli uning yo'qligidan juda xafa bo'layotgandim.

Qilinadigan ishlar o'ziga yarasha yetarli edi. Suvni bug'latib, havoni tekshirdim va ba'zi bir to'q qizil rangdagi bodringsimon mevalarni ilmiy tomondan o'rganib chiqdim. Bu mevalar tahlili bilan Mak ham shug'ullangan ko'rinardi, chunki men laboratoriyadagi mikroskop ostidan bir-ikkita to'qima namunalarni topdim. Ular oddiy organik to'qimalardan iborat ekanligi tufayli menda hech qanday shubha uyg'otmadi: qizil rang esa tabiiy oziq-ovqat bo'yog'i tayyorlashda ishlatilardi. Men ulardan o'zimga Makka o'xshab ajoyib salat tayyorladim.

Yolg'izlikni yoqtirmayman. Men turti xil narsalar haqida o'ylab, daf'atan o'zimga o'zim juda baland ovozda gapirayotganimni sezib qoldim. Ba'zan charchoq xuruj qilib turardi.

Kunlarning birida yuzimning burishib qolganini, undan yopishqoq narsa ajralib chiqayotganini, bu narsa tezda qotib qolib, qo'pol teri qatlamliga aylanayotganini his qildim. Ular meni nihoyatda bezovta qilardi, men ularni qiyinchilik bilan yulib tashladim. Men radiosignal orqali shifokor yuborishlarini so'rasam ham bir yarim yilgacha menga hech qanday javob kelmasligini bilardim.

Ertasiga ilgarilari hech qilolmagan ishimni — charchoqni kuch bilan yengishga qaror qilsam ham bo'lmadi, yana sudralib karavotga chiqdim. Uxlayotganimda terlanganimdan hamma yog'im suv bo'lib ketganini sezib turdim...

Uyg'onganimda g'alati bir yengillik va erkinlikni his qilib turdim. Karavotdan o'ng va chap tarafidagi butun bir xonani pastdan tepagacha ko'rayotgandim, ajablanarlisi, hali bu narsaga hech ham ko'z-yugurtirmagandim, buning ke'ragi ham yo'q edi.

Joyimdan turdim... Begona tanani his qilish gatorida meni sarosimali hayrat qamrab oldi: o'zimga tepadan pastgacha bir nazar tashladim, men endi inson emas kamida inson deb tushunish mumkin bo'lgan mavjudotdan anchayin boshqacha edim. Men oyoqlari uzun chigirtka oyoq bo'lib, qo'llarim qano'tga aylanib qolgan, badanimni esa ko'k teri qoplagan va undan oq patlar o'sib chiqqandi.

Havodan kuch olib, yerning tortishish kuchiga qarshi turtish, balandga yuksalish, borliqqa yuqoridan boqish — bularning barchasi ajoyib bir tuyg'u edi. Ammo bunday kursandchilikka Mak tufayli his qilayotgan g'am-anduhim va unga nisbatan qotillik qilganligim haqidagi o'y xalagit berardi. Mehmonxonaga boshqa umuman qadam bosmadim, Mak taraqqiyotni orgaga burmoqchi bo'lgan ilk inson edi, degan o'y menga tinchlik bermasdi.

*Nemis tilidan
Turobek QOZOQOV tarjimasi*

Jemil KAVUKCHU, (Turkiya)

OPAM

(Hikoya)

U uyimiz oldidan mototsikli bilan o'tdi, deguncha opam darhol deraza tomon yugurur edi. Men ham shu zahoti uning ortidan chopardim. Nam Kadir deyshardi uni. U boshqa Kadrlardan, boshqa yigitlardan ajralib turardi. Unikiday mototsikl boshga hech kimda yo'q edi. Qip-qizil. Yarg-Yarg etib tovlanardi. Tunlari bu mototsikl tushlarimga ham kirib chiqardi. «Pat-pat» etib, eshigimiz oldida ohistagina titrab turganini ko'yardim. Yugurib minib olardim, ortimdan opam ham mingashardi. So'ng uchib ketardik.

Nam Kadir benzin olish uchun xiyol egilib turardi. Nam sochlari orqaga taralgan, qop-qora ko'zoynak taqib, hech bir derazaga qaytilib ham qaramasdan ko'chadan o'tib ketardi. Ba'zan shu qadar tez o'tib ketardi-ki, hatto ko'rishga ham ulgurmas edik. G'lamchining beboosh o'g'li, do'kon ishlari bilan hatto bir kun ham shug'ullanmagan, otasining pulini yeb yotadi, deyshardi uni. Opam esa uni juda chiroyli yigit, deb aytardi. Artistlarga o'xsharmish. Derazadan turib ortidan boqib qolardik. Opamning ko'zlari sevinchdan porlardi. Quvonchdan meni o'pib qo'yardi. «Jonim mening» deb erkalab qo'yardi. Har doim ham emas, aynan Nam Kadir o'tib ketganda shunday der edi.

Bu opam ikkalamiz o'rtamizdagi kichik bir sir edi. Nam Kadrlarning uyimiz oldidan o'tib ketishi, opam ikkalamiz derazaga chiqib unga boqishimiz haqida hech kimga og'iz ochmasdik. O'tam bilan akamga-ku, aslo! Aynigsa, akamga zinhor-bazinhor bildirmas edik. Onamdan esa opam ham

qo'rqadigandek, ham qo'rqmaydigandek ko'rinardi. Onam Nam Kadrlarning ko'chamizdan o'tishini, bizning derazaga o'tilishimizni ko'rib-ko'rmaslikka olardi. Shunday bo'lsa-da, hech kimsaga aytmaz edik. «Ont ich», der edi opam. «Xudo ursin», der edim men. «Ikki ko'zim ko'r bo'lsin, de», der edi u. «Ikki ko'zim ko'r bo'lsin», der edim men. So'ng opam meni erkalab quchardi. Undan yoqimli is taralar, men esa qani edi, mening ham shunday mototsiklim bo'lsa-yu, opamni mindirib uzozlarga olib borsam deb xayol qilardim.

Opamning ko'chaga chiqishiga, bozorga ul-bul sotib olish uchun borishiga ruxsat berilmas edi. Uning eng yaqin dugonalari ro'paramizdagi uydagi qo'shimizning qizi Nezat hat opa bilan bir ko'cha narida yashaydigan Arnavutlarning qizi Aysel opa edilar. Ikkalasi ham opamdan katta edi. Bir-birlarini «aret» deyshardi.

Bu so'z nimani anglatishini hech bila olmas edim. O'lgunga qadar do'stlik degani emish bu. Oxirat bilan buning biror alogasi bormi deb so'ragan edim, opam yelkasini qisib, labini tishladi. Bilmas ekan. Uyimizga ko'proq Nezahat opa kelardi. Yonoqlari qip-qizil, durkun qiz. Ko'zlari katta-katta. O'rtilgan tin siyoh sochlari yelkasi osha ko'ksiga to'g'ri tushib turardi. Yuqori qavatdagi xonani ichkaridan yopib olishib, nimalarnidir gaplashib o'tirishardi. Subhatlari shunchalar maxfiy edimi, bilmadim, meni yonlariga kiritishmasdi.

Men «Akamga aytib beraman», der edim. Opam akamdan juda qo'rqardi. Hatto otamdan ham bu qadar qo'rqmas edi. «Mayli, kelagol», deyshardi shunda. Bir nimalarni pichirlatib, qiqir-qiqir kulishardi. Nezahat opa ularning yonida o'tirishini hech yoqtirmas, «Ko'chaga chiqib o'ynasang bo'lmaydimi-a, nima bor bizning yonimizda?» derdi. Ammo ulardan ayrilmasdim. «Juda g'alati bolasanda sen, aslida qiz bola bo'lishing kerak edi, onang seni yangilashib tuqqan», deya tanbeh berardi menga. Opam sochlarimdan silab jilmayib qo'yar, «O'tira qolsin, opasi, — derdi, — bizga zarari tegarmidi».

Nezihat opani hech yoqtirmas edim. To'yida, xotin-qizlar uchun uyushtiriladigan xino bazmiga opam meni ham olib bordi. Rosa o'ynadilar, o'ynayverib hech char-chashmadi. Oradan oylar o'tib biznikiga kelgan Nezihat opani tanib olmadim. Shahlo ko'zlari kiritayib, ol yonoqlari so'lib qolgandi. Opamga nimalardir deb rosa yig'ladi. Opam xuddi bir go'dakni ovutgan kabi uni yelkasidan silab o'tirdi.

Ba'zan opamning ipi yo ipagi tugab bozorga borishiga to'g'ri kelardi. Ammo onam uni yolg'iz yubormas edi. Birga ketishardi. Nezihat opa bilan Aysel opaga onandan so'z ochganida «Mening jandarmam» der edi. Akam esa uning qo'riqchisi edi. Chunki opam nihoyatda go'zal, uning ko'zga tashlanib qolishidan, bozor o'rtasida olib qochib ketishlaridan qo'rqishardi. U tag-tugli joylarga, badavlat kishilarga loyiq edi. Hamma narsaning o'z vaqti-soati bor, opam hali turmushga beriladigan yoshda emasdi-da.

O'sha kun onam betob bo'lib, bozorga borishga holi yo'qligidan opamning yoniga meni qo'shib yubordi. Opamga oldiga qarab yurishini, atrofdagi narsalarga qiziqib qolib ketmasligini, xatti-harakatiga hushyor bo'lishi kerakligini qayta-qayta uqtirdi. So'ng menga agar opam u yoq bu yoqqa alanglab qaraydigan bo'lsa, uyga kelganimda unga aytilishini tayinladi. Onam esa otamga aytardi. Otam opamni eshagimiz to suvdan kelguniga qadar savalashi mumkin. Savalardi ham.

Bir gal mening oldimda savalagan. Juda kichkina edim, ammo yaxshi esleyman. «Boshqa qilmayman», degan edi opam, otam esa uni rosa urgandi. Nima qilganini bilmasdim. Opamning biron yomon ish qilishiga ishonmas edim. Onamning ortiga berkinib olgandim. «Ulg'ayib bo'lib boshimni baloga qo'yasanlarmi!» — deya baqirardi otam opamni savalay turib. Nima bo'lganini bila olmadim. Juda qo'rqdim. So'ng onam opamni yetarlicha jazo oldi, deb hisobladi, uni otamning qo'llidan chiqarib oldi.

Bozorga otlandik. Onam opamning boshidagi ro'molini peshonasiga tushiribrog qo'ydi.

— Ishingiz bitgan zahoti uyga qaying, ko'chalarda sandiraqlab yurish bo'lmasin, tushundingmi? — dedi onam.
— Xo'p, — dedi opam boshini saraklatib, oyog kiyimini kiyar ekan.

Ko'chaga chiqdik. Opamning qo'llidan ushlab oldim, uning boshi quyi egilgandi. Sekin-asta odimlab shoh-ko'chaga chiqdik. Opam qo'llimni qo'yib yubordi. Ro'molini biroz surib, bir tutam sochini peshonasiga tushirdi. Boshimdan silab, «Senga muzqaymoq olib beraymi?» — deb so'radi. «Ha», — dedim. U jilmaydi. Shirinliklar do'koniga kirdik.

— Menga qara, bu ham oramizda qolsin, — dedi.
— Qaysi?
— Senga muzqaymoq olganim, shirinliklar do'koniga kirganimiz... Xo'pmi?
Boshimni silkidim.

Opam attorlik do'konida o'zi bilan olib kelgan bir parcha matoning rangiga uyg'un ipak izlar ekan, qandaydir jonsarak edi, u yog'ini aylantirib ko'rар, bu yog'ini aylantirib ko'rар, do'kon oldiga chiqib o'tob nuriga solib tiklardi. Bozor jim-jit, ko'chalар kimsasiz. Bu do'konda mos tugma topilmadi, qalin gardishli ko'zoynagi burnining uchigacha tushgan attorning chiqarib qo'ygan tugmalari ham, «Manavinisi bo'ladimi, qizim?» deb ko'rsatgan tugmalari ham mos kelmadi. Boshqa do'kondan izlaydigan bo'ldik.

Attorlik do'konidan endi chiqqan edik ham-ki, muyulish boshidagi mototsiklga ko'zim tushdi. Nam Kadir och havorang tusda kiyim kiyib olgandi. Lablarida sigaret. Ko'zlariga gora ko'zoynak tutib olganidan qayerga qarayotganini bilib bo'lmadi. Tirsagim bilan opamni tutdim.

— Qaral — dedim. — Anavi!

Opam ikki barmog'i bilan qo'llimni shunday sigdi-ki, sekingina voylab yubordim. Opam hali ham unga qaramayotgandi. Qaramasdan qanday ko'rди ekan Nam Kadimi? Qaytilib qaradim. Nam Kadir kulimsirab turardi. So'ng tezda yonimizdan o'tib ketdi.

Ikki tomoni jild qoplovchilar do'konlari, sartaroshxonalar, attorlik va tikuvchilik do'konlari tizilib ketgan ko'chadan yurib borardik. Uzoqlardan misgarlar bol'asining sasi kelardi. Tikuvchilar do'konlari yoniga kursi qo'yvolib, oyoqlarini chalaqtirgancha, gazlamalarini yoyib o'tirishardi. Shogirdlarining opamga boqib, kulinsirashlari jonimni olardi. Sartaroshlar bu vaqtda bo'sh o'tirardilar. Bir do'kon-dagi radiodan bozor bo'ylab mungli xonish taralardi. Opam qo'limdan qattiq ushlab olgan, boshini egib yurib borardi. «G'ul-g'ul» deb sayrayotgan bir kaplarning arz-dodi qulo-g'imga chalinar-di.

Tugma olish uchun bir do'konga kirdik. Ichkarida xarid qilayotgan ikki ayol bor ekan. Do'kon torligidan men eshik oldiga chiqib turdim. Sal narida, uzumlar osilib turgan qahvaxonaning oldida Nam Kadirning mototsikli paydo bo'libdi. Qayerda ko'rsam ham uni darhol tanib olardim. Old g'ildiragi xiyol qahvaxona tomon qayrilgan edi. Ammo o'zi bu atrofta ko'rinnasdi. Opamga hech narsa demay qo'ya qoldim.

Uymiz tomondagi ko'chaga burilganimizda yana uni ko'rdim. Ro'paradagi muyulish boshida turardi. Boshimni ko'tarib opamga boqdim. Yonoqlari xiyol qizargan, lablarida menga nihoyatda tanish tabassum jilvalanar edi. Bu tabassum uning uchun. Yolg'iz uning uchun.

Biz eshikni taqillatib turganimizda mototsikl yonimizdan o'qdek uchib o'tdi. Ortidan qarab qoldim. Opam qo'limdan tortdi. Peshonasiga tushirgan sochini ro'moli ostiga tiqdi. Barnog'ini labiga olib borib, «jim» degan edi hamki, eshik ochildi. Onam ikkalamizga ham ayb ish qilib qo'ygan odamlarga qaragandek boqib turardi.

— Qayerlarda qolib ketdingiz? — keskin so'radi.

— Haligi... — dedi opam boshidan ro'molini olib, sochlarini yelkasi osha ikki yonga tashlar ekan.

Onam opamga emas, menga qarab turardi. Oyoq kiyimim bog'ichini yechayotib, «Anavi...» dedim.

— Attorlik do'koniga kirdik, do'konda odam ko'p ekan, shuning uchun uzog kutib qoldik. So'ng opam qog'ozdan

nimalar olishi kerakligini o'qidi, gazlamaga uyg'un keladigan ipaklarni bir-bir solishtirib ko'rdi. Ammo u yerda tugma topa olmadik, boshga yerdan oldik uni. Ishimiz bitgandan so'ng chiqib keldik, shu...

Onam meni tinglar ekan, opamga yomon qarab qo'yardi. So'ng bir so'z ham demasdan oshxonaga o'tib ketdi.

Ammo o'sha oqshom juda yomon ishlar bo'ldi. Akam ko'cha eshigidan kirar-kirmas «Qani u?» deb shunday baqirdiki, opamning rangi bo'zdek oqarib ketdi. Pastki labini qattiq tishlab, vahima ichida eshik tomon qarab qoldi. Shu qadar qo'rqanimdan tizzalarim titray boshladi. Akam bizni bozorda ko'rib qolibdi. Opamning yurishi beadab ekanmish. G'itlamchining tanti o'g'li ham naq peshimizda turgan emish. Opamning yuziga shapaloq tortib yuborgandi, opamning boshi javon eshigiga qarallab urildi. Ikkinchi shapaloqdan so'ng yerga yiqilib tushdi. Onam akamning qo'lidən tutib, «yetar» dedi.

Opam qo'llari bilan yuzini berkitib yig'lagancha, yugurib yugori qavatga chiqib ketdi. Sholchaga qon tomchilagandi. Akam endi mening ustimga yurib keldi. Qo'lini ko'tardi, ammo urmadi. So'ng onamga baqira keldi:

— Bu qiz bir o'zi bozorga chiqmasin, demaganmidim? Nima, meni qotilga aylantirmoqchimisiz? Yoniga bir qarich keladigan bolani qo'shib qo'yganingiz nima qilib berardi?.. Ipagingiz qursin... Bugun olmasalaring qiyomat bo'larmidi...

Onam jim qoldi. Akam hovliga chiqib ketdi. Kranga borib boshini yuvdi. Onam qo'limga bir sochiq tutqazib «Olib bor», dedi. Akam sochini qo'limdan yulqib oldi. Bo'ynida, ensasida sovun ko'piklari qolib ketgandi.

Otam keldi. Opam hali ham yugoridagi xonadan chiqmagan edi. Onam kechki yemak uchun salat tayyorlardi. O'choqda ovqatni isitdi. So'ng tarvuzni so'yib, kichik bir laganga tilimladi. Juda xafa ko'rinar-di. Otam hech narsaga e'tibor bermagandi. Hovlidagi ayvonda o'tirgandi. Akam ham otamning yonida edi, ammo jim o'tirardilar. Onam qo'limdan tutib tortdi.

— Bor, chagir shu qizni. Otangni jig'ibiyron qilmasin. Zinalardan yugurib chiqdim. Eshik ichkaridan qullangan ekan.

— Opa, menman... eshikni och... Olan ham keldi...

— Bo'la qol, qizim, — dedi onam. Ortmdan kelib turgan ekan. Ovozida gahr sezilmas edi.

Eshik ochildi. Opamning qovoqlari shishib, yonoqlari qizarib ketgandi. Sassiz chiqdi xonadan. Hech bir so'z demasdan pastga tushdik. Olan hali ham hech narsaning farqiga bormagan edi. Dasturxon boshida ham hech kim subbatashmadi. Yolg'iz qoshiq-sanchqilarning sharaqlashi, qo'shni hovlida hurgan itning ovozi-yu, bir chaqaloq yig'isi...

Kechki yemakdan so'ng opam idishlarni yuvib qo'yib, yana yugoriga chiqib ketdi. Juda xafa, judayam ranjigan edi opam.

O'sha kuni tush ko'rdim, bir mototsiklim bor emish. Yana aynan Nam Kadimikiday emish. Qip-qizil. Yal-yal yonadi. Uynimg oldiga kelib turganmishman. Opam eshikni ochib tashqariga chiqibdi. Jilmayib turardi. Organdan minga-shibdi. Mototsikl otilganicha uchib ketibdi. Ro'molini yechib otdi, uzun qora sochlari havoda hilpiramish. Ko'chalarda, shoh ko'chada ham kimsa ko'rinnas ekan. «Jonim mening», dermish opam, «Shirinliklar do'koni oldida to'xtagin-da, senga muzqaymoq olib beraman».

Turk tilidan

Munira NOROVA tarjimasi

I Chol XUAN
(Koreya)

MEHR BIZNI TARK ETMAYDI

(Hikoya)

Hyonsu tushgacha xonadan chiqmay yotdi. Peshin chog'i bint bilan o'ralgan qo'lining og'rig'iga qaramay, qadrdon ish joyiga bormoqchi bo'ldi.

— Tavba, shu qo'lingiz bilan ishlagani keldingizmi? — deya tanbeh berdi mudir.

— Davolanayapman-ku, doktorlar yarim oyda tuzaladi, deb aytishdi. Yana o'z ishingga qaytsam bo'ladimi?

— Bilmadim, o'rningizga ishchi kerak bo'lyapti. Mayli, tez-tez xabar olib turing.

Hyonsu firmadan chiqib, notanish yo'ldan yurdi. Yo'lining ikkala tomonida ham osmono'par binolar ko'p edi. Umrini mana shunday saroydek uylarni qurishga bag'ishlagan Hyonsu qurilish paytida jarohatlangan qo'lga qarab, jahli chiqardi. Unga hozir pul zarur. Ijara pulini to'lashi, qishloqda falaj bo'lib yotgan otasiga dori uchun pul yuborishi kerak. Kelajakda ham mana shunday qiyinchiliklar kutayotgan bo'lsa, bunday hayotdan voz kechishga ham tayyor. Ammo u o'zi uchun bu dunyoda aziz narsa bor yoki yo'qligini ham bilmaydi. Hyonsu barcha g'am-tashvishlarni yura-gidan aritmog uchun ham aroq sotib oldi. Asta yaqindagi bino ortiga o'tdi. Kayfi ortgan sari, qo'lining og'rig'i kuchayardi.

U e'tibor bermagan ekan, maydonchada bir qizaloq tosh o'ynab, ko'prikl to'sig'idan oyog'ini oshirib, silkitib o'tirardi. Kechagina baxtsiz voqea sabab jarohatlangan Hyonsu qizalogni yiqilib ketadi, deb o'ylab, uning oldiga shoshildi.

Qizchaga yaqinlashar ekan, qizcha yuqoridan pastga qarab, qo'rqib ketdi shekilli, yana to'siqdan o'z joyiga oshib tushdi.

— Nega bunday qilding, yiqilib tushsang, nima bo'lardi, axir? — Hyonsu kuyunib gapirdi.

Qizcha unga jilmayib qaradi. Hyonsu joyiga qaytib kelib o'tirdi. U aroqni ichib tugatgunga qadar qizaloq yolg'iz o'ynab o'tirardi. Qizcha onda-sonda o'zi yashaydigan ko'p qavatli binoga qarab bir entikib qo'yardi. Bino yonidagi mashinalar turadigan joyda eng so'ngi rusumdagi mashinalar tizilgan. Hyonsuning g'azabi qaynadi. O'zi bilan boshqalarni solishtirib, hech vaqosi yo'qligiga aslo chiday olmasdi. U jahl bilan aroq shishasini chiqindi qutisiga olti. Chiqindi qutisiga urilgan shisha sinib, bo'laklarga bo'linib ketdi. Qizcha shishaning ovoizidan cho'chib ketdi shekilli, Hyonsuga seskanib qaradi. Hyonsu ham qizga qarab turardi. Shisha siniglariga urilib qaytayotgan quyosh nuri Hyonsuning ko'ziga tushdi. Uning boshi aylanib, ko'zlarini yumdi. Shu damda hatto o'zi tushunmaydigan dahshatli bir fikr uning miyasida charx urar edi.

U shu damda o'ziga o'xshamasdi. Miyasida charx urayotgan fikrlarni amalga oshirish yo'llarini izlardi. Qanday qilib katta miqdordagi pulni qo'lga kiritish haqida bosh qotirardi. Hyonsu shunday fikrda qizaloqqa ildam qadamlar bilan yaqinlashdi:

— Oying qayerda?
— Uydalar.
— Dadang-chi?
— Ertalab ishga ketgan edilar, — dedi qizaloq Hyonsuga qarab.

— Dadangni ko'rishni xohlaysanmi?
— Albatta.
— Unda Sujin, hozir bizning uyga boramiz, men dadangning do'sti bo'laman. Dadang senga qo'g'irchoq olib berishini aytgandi.
— Siz dadangning o'rtog'imisiz? — qizaloq Hyonsuga shubhalanib qaradi.

— Ha, dadangni tanimayman. Bo'lmasa, sening ismingning Sujin ekanligini qayerdan bilar edim.

— Unday bo'lsa, anovi to'pni ham olib ketaylik? — deya qizcha to'p tomon yugurib ketdi.

Ismini aytib chaqirgani uchun qizcha Hyonsudan shubhalanmadi. Qizcha ko'tarib olgan koptokda o'zining ismi yozilganini qayerdan ham bilsin. Hyonsu qizaloqning qo'lidani ushlab, binolar orasidan o'tib ketdi. Qizcha bu orada bir necha marta ortiga o'girilib qaradi. Ammo yig'lamasdan yoki injiqliq qilmasdan Hyonsuga ergashdi. Hyonsu o'zi yashaydigan Ko'moxodong mahallasiga bolani olib keldi. Uyga yetib kelgach, dadasini izlab qolmasmikin, deya tashvishlandi, ammo ajablanarlisi shundaki, u dadasini eslamadi ham.

Qizaloq dadasining telefon raqamini aytdi. Biroq Hyonsu qizaloqning dadasiqa qachon qo'ng'iqor qilib, pul so'rash haqidagi xayollarining nihoyasiga yetolmasdi.

Bir soatlardan so'ng qizcha yig'lay boshladi. Hyonsu bo'lsa, bu holdan xavotirga tushdi.

— Sujin, yig'lama. Hozir men ko'chaga chiqib, dadangga qo'ng'iroq qilaman va non ham ola kelaman. Men kelguncha qimirlamay o'tir. Agar tashqariga chiqsang, meni odamlar urishishadi. Tushundingmi?

U bolani xonada qoldirib, yaqindagi do'konga yo'l oldi. U yerdan non va sut sotib oldi. Qaytishda avtomat telefon oldida biroz iktilanib turdi-da, kechroq qo'ng'iroq qilaman, deya boshqa do'konga kirdi. Bolaning yig'isini to'xtatishning iloji bo'lmay qolganda, asqotib qolar, degan o'yda to'g'no'g'ich va lenta sotib oldi.

Hyonsu uyga qaytganda, qizaloq ko'zlari jigga yosh bilan uni kutib o'tirardi. Hyonsuning yuragi achishdi. Qizchaga non va sutni uzatdi.

— Sujin, dadangga qo'ng'iroq qilib aytdim. Seni ertaga kelib olib ketar ekan. Bu kecha biznikida qolasan.

— Yo'q, men oyimni ko'rishni xohlayman. Meni uyga olib boring, — deya qo'lidagi nonni yerga tashlab yig'lay boshladi.

— Bo'ldi, bo'ldi, hozir seni uyingga olib borib qo'yaman, — deya qizchani ovutish uchun yolg'on gapirdi. Qizcha nonni qo'lga oldi.

— Siz ham non yeng, — deya Sujin Hyonsuga bir bo'lak uzatdi.

— Yo'q, qorim to'q, — Hyonsu shunday deya qo'lidagi jarohatini yana ham mahkamroq qisib bog'ladi.

— Amaki, nega qo'lingizni bog'lab olgansiz?

Hyonsu qizchani savoliga javob bermadi. Birozdan so'ng u o'rnidan turib narigi xonaga o'tmoqchi bo'lib turgandi, qizcha so'radi:

— Meni oyimga olib borasiz-a?

— Ha, olib boraman.

Hyonsu sunkaning bir chetidan chiqib turgan to'g'no-g'ich va lentaga qarab qo'ydi-da, chiqib ketdi. Qaytib kelganida xonada qizcha yo'q edi. Yugurib tashqariga chiqdi. Uch-to'rt zinapoyani bosib o'tib, pastga yugurib tushib ketdi. Uyg'a yaqin chang ko'chaning ikkala tomoniga qaradi.

Qizaloq shundogqina dorixona oldida turardi. Hyonsuning g'azabi qaynadi, u qizchani ko'tarib, xonaga qaytib keldi. Bolaning ko'zlarida qo'rquv qalqib turar, tinimsiz yig'lar edi.

— Oyingga olib boraman, dedim-ku, nega yana ketib qolding. Men senga shu yerda turgin, degandim-ku.

Qizcha Hyonsuning gapiga quloq ham solmay, ko'z yoshini artib yig'lardi.

— Oyingga qo'ng'iroq qildingmi?

Qizcha «yo'q», degandek boshini chayqadi. Qizcha endi boyvagidan ham baland ovoza yig'lardi. Hyonsu to'g'no-g'ich va lentani chiqardi. Qizga qahrli qaradi. Qizaloq cho'nta-gidan nimadir chiqardi.

— Qo'lingiz jarohatlangandi-ku! — deya qizcha bint uzatdi. U dorixonadan o'sha bintni olish uchun tashqariga chiqqan edi. U yig'idan to'xtadi. Qizaloq bergan bintga qarab, kunduz ishonaga borganda mudirning aytgan gapi esiga tushdi.

— Tavba, hali sen shu qo'ling bilan ishlagani kelingmi? Hyonsu qo'lidagi to'g'no-g'ich va lentani orgasiga yashirdi. Shundagina u nojo'ya harakat qilganini anglab yetdi.

— Nimalarni o'ylaysiz? — qizaloq qiziqib so'radi.

— Sujin, biz hozir uyingga boramiz.

Allaqachon tun cho'kkan, tashqarida esa mayin yomg'ir yog'ar edi. Qizcha yashaydigan ko'p qavatli bino oldiga yetishganida soat taxminan o'n birlar atrofida edi. Hyonsu shu atrofdagi avtomat telefon oldiga bordi. Soyabonni ushlagancha, avtomat telefon qarshisida ikkilanib turib qoldi. U oxiriga yetkaza olmagan rejasini o'yladi va beixtiyor o'zidan nafratlanib ketdi.

— Sujin, men dadangning do'sti emasman. Seni aldaganim uchun kechir.

Qizcha uning gapiga ajablanmadi, aksincha, masxa-raomuz kuldi:

— Dadanning do'sti emasligingizni bilardim. U kishi bu yerda yo'qlar. Osmonlarga uchib ketgan, buni bilmaydigan kishi qanday qilib dadanning do'sti bo'lishi mumkin. Bu gaplarni eshitib, Hyonsu gangib qoldi.

— Unda nega menga dadam ishda, deb aytding?

— Kim so'rasa, shunday ayt, deb oyim tayinlaganlar, — deya qizaloq yuzini burishtirdi.

— Dadangni tanimasligimni bilsang ham nega men bilan ketding?

— Men sizga ozroq bo'lsa ham yordam bermogchi edim. Sizga ichim achidi.

— Nima uchun?

— Qo'lingiz og'riyotgani uchun. Dadam ham kasalxonada yotganlarida butun tanasini bint bilan o'rab tashlashgandi. Oyim har kuni dadanning boshida yig'lab o'tirardi. Hyonsuning nafasi tiqildi. Boshini quyi solgancha, qizchaga gapirdi:

— Sujin, oyimga o'zing qo'ng'iroq qila olasammi?

— Ha, albatta.

— Oyingga bino oldidagi Koryotang do'koni oldidaman, deb ayt, xo'pmi?

- Ho'p.
- Sujin, meni kechir, meni esingdan chiqar. Boshqa meni eslama.
- Yig'lamang, amaki...

Qizcha go'shakni qo'lga olganida Hyonsu ko'chani narigi tomoniga o'tishga ulgurandi. Shu yerdan qizchani kuzatardi. Qizcha bir qo'li bilan go'shakni ushlab, bir qo'lini esa, silkitgancha Hyonsu bilan xayrlashgandek bo'ldi. Hyonsu shu yerdagi xaroba binoning ichkarisiga kirib, qizchani kuzatardi. Hyonsu qoldirib kelgan soyabonni ushlab olib, onasini kutayotgan qizaloq uzogdan kichkina bo'lib ko'rinar. Birozdan so'ng uning onasi keldi. Ayol yomg'ir yog'ayotganiga qaramay, uzog vaqt Sujinni quchoqlab turdi. Yerdan ikki soyabon dumalab yotardi. Soyabonlarning yuzini yomg'irlar silab o'tardi. Ona-bola qo'l ushlashib, uy tomon ketdi. Telefon oldida Hyonsu bergan qizil yomg'irpo'sh yomg'irga yuz tutib turardi. Birozdan so'ng qizaloq iziga qaytib keldi. Yerdan yolg'an soyabonni olib, Hyonsu turgan tomonga bir qarab qo'ydi-yu, darrov onasining oldiga yugurib ketdi. Hyonsu Sujin bilan sodir bo'lgan voqea orqali inson qalbida o'zi ham tushuna olmaydigan iliq mehr borligini his etdi. Mehr — aqldan ham oliyroq ne'mat. U bizning yashashimiz, nafas olishimiz, faoliyat yuritishimiz uchun zamin yaratadi; yomon yo'ldan qaytaradi. Orzu va maqsadlar bisyor, mehr qaynab toshgan hayot sari eltadi. Dunyodagi eng yomon odamning ham qalbida zarracha bo'lsa-da, mehr-oqibat yashaydi, ildiz otadi va bir kuni yuzaga chiqadi. Mehr bizni hech qachon tark etmaydi.

PIANINO

(Hikoya)

Qish quyoshi bulutlar ortidan horg'in nur sochat, ayni paytda mayin laylakqor yerga ohista qo'nat, qor parchalari pianino ovoziiga hamohang parvoz qilardi. Butun borliqni

sokinlik qoplagan, bu osoyishtalik odamlar qalbiga-da kirib borardi. Tomdan oyoqlarini osiltirib tushayotgan yaxmalak sovuq shamolga yuzini yuvaradi. Burchakdagi oshxonadan shirin hid, oshxona ichkarisidagi pech ustida qaynayotgan suv bug'i derazadan tarallib turardi.

Shom vaqti oshxonaga ikki qiz va bir bolakay kirib kelishdi. Bu yerdan deyarli xo'randalar yo'q edi. Odmigina kiyinib olgan bolalar ovqat pishirilayotgan joyga yaqin stollarning biriga o'tirishdi. Oshxona xo'jayini Yong Chol buyurtma olish uchun borganida ular qanday ovqat yeyishni maslahatlashayotgandi.

— Nima yeysizlar? — opa ukasi va singlisidan so'radi.
 — Chajangmyon yeymiz, — dedi ikkalasi bir ovozdan.
 — Amaki, bizga ikki kishilik chajangmyon olib keling.
 Yong Chol xotini Yong Songa buyurtmani aytgach, pech oldiga borib turdi. Shunda bolalarning ovozi qulog'iga chalindi.

— Opa, nega o'zingizga ovqat aytmadingiz?
 — Men tushlikda to'yib ovqat yegandim, shuning uchunmi, qorim ochmadi.

Ovqatni olib kelishgandan so'ng uni maza qilib yeyayotgan yetti yoshlardagi bola yog'och cho'pchalarni og'ziga solib, sogovlaricha gapirdi:

— Opa, siz ham yeng, juda mazali ekan.
 — Hozir yegim kelmayapti. Bugun sening tug'ilgan kuning bo'lgani uchun sen ko'proq yeb ol, — deya opasi ukasining qo'llarini ushladi va uning ko'zlariga mehr bilan tikildi.

— Opa, bizning ham ota-onamiz bo'lganida edi... biz ham baxtli yashardik, anavilarga o'xshab kechki ovqatni birga yerdik, — dedi ukasi ulardan sal narida ota-onasi bilan ovqatlanayotgan o'zi tengi bolalarga havas bilan qarab. Shu payt Yong Son I ovqat pishirilayotgan xonadan chiqib keldi. U bir muddat bolalarning yuz-ko'ziga diqqat bilan qarab turdi.

— Nima bo'ldi, ularni tanysammi? — Yong Chol xotini-dan so'radi.

— Shunchaki, ular juda qiynalgan bolalar ekan...

Biroz o'ylanib turgan Yong Son bolalar tomonga bordi.

— Sening isming In He, shundaymi?

— Ha. Siz kimsiz? — ayolning savolidan qizaloq hayron bo'lib so'radi.

— O'yingning dugonasiman. Meni tanidingmi, Yong Son xolangman.

Kenari guli kabi sariq yuzli bolalar bir-biriga tikilib, so'z demay jim turishardi.

— Bir mahallada yashardik. Men sizlarnikiga tez-tez borib turardim. U vaqti sen juda kichkina eding. Ota-onangizsiz qanday yashayapsizlar? — ayolning yuzidagi sevinch bolalarning ham yuziga ko'chdi. — Inchoon juda katta shahar. Oldin uchralgan odamlaringni hozir uchratish qiyin bo'lib qolgan.

Endi esiga tushganday bolalar ham jilmayishdi.

— Biroz kutib turinglar, men hozir sizlarga mazali biroz narsa pishirib kelaman.

— Yong Son shoshib qozon oldiga bordi va biroz o'tgandan so'ng uch kosa chajangmyon va tansuyuk olib keldi. Bolalarning ovqat yeyishini mamnun kuzatib turgan Yong Sonning beixtiyor ko'zlari namlandi.

— Katta rahmat sizga. Yaxshi qoling, — bolalar xolaning muruvvatidan xursand xayrlashdi.

— Yaxshi boringlar. Ehtiyot bo'linglar... Chajangmyon yegilaring kelsa, qachon bo'lsa ham, uyalmay kelaveringlar, xo'pmi?

— Xo'p, xola, rahmat.

Bolalar oltin topgan kishidek shod bo'lib ketishardi. Yong Son bo'lsa oshxona eshigi oldida turgancha qo'lini silkib xayrlashdi. Qorong'u yo'lda tobora ularning sharpalari olistlab, tarnovdagi sumalak kabi uzun-qisqa bo'lib ko'rinar. Ular ko'rinnay qolguncha Yong Son bolalarning ortidan kuzatib turdi.

— Kimning bolalari, men shuncha eslasam ham yodimga kelmadi, — bolalar ketgach, Yong Chol xotinidan so'radi.

— Rosti, men ham ularni tanimayman. Ota-onasi yo'qligi sabab ularga ovqat berib, yuragidagi dardni ozroq bo'lsa-da, yengillashirmoqchi bo'ldim, xolos. Shuning uchun o'yingning dugonasiman, deya ularga bir chindim bo'lsa-da mehr bermoqchiydim...

— Shunagami... Ularning ismini qayerdan bilding?

— Bolalarning gapini eshitib qolgandim. Ularning ahvoli yuragimni ezdi.

— Ismlarini aytganing uchun men rostdan ularni tanimsammi, deb o'ylabman.

— Bugun In He ukasining tug'ilgan kuniga mazali ovqat olib berish uchun bu yerga olib kelgan ekan. O'zi ovqatlanishni xohlasa ham, ukalariga yolg'on gapirib, ochlikka sabr qilib o'tirgan qizaloqning holi yuragimni larzaga soldi.

— Yong Sonning yuzidan ko'z yoshlari dumalab tushdi. Yong Chol bechora bolalarning dilini og'ritib qo'ymaslik uchun yolg'on gapirgan xotining bu ishini o'zicha baholadi. Negaki ota-onasi bo'lmagan bu bolalarga shunchaki tekinga ovqat bersa, ularning ko'ngliga botardi-da.

O'sha tun hamon pianino ovozi eshittilib turar, bu kuy kishilarning qalbiga ajib hislarni olib kirar edi. Odamlarning ko'nglini og'ritmay sevish qanchalar qiyin. So'zsiz o'zgalar yuragidagi dardga malham qo'yish qanchalar go'zal fazilat.

Koreys tilidan

Malohat G'AFFOROVA tarjimalari

Husayn ABDUSALOM (Misr)

IKKI BEMOR

Shahardagi shifoxonalarning biri. Kichkinagina palatada behol ikki bemor yotibdi. Ular bedavo dardga chalingan edilar.

Doktor kasallardan biriga kechga tomon o'rmidan turib, karavotida bir soatgina o'tirishiga ruxsat bergan. Yaxshiyamki uning joyi xonadagi yagona deraza oldida. Bemorlarning ikkinchisi esa kun bo'yi karavotda chalgancha yotishga mahkum.

Bu bemorlar biri ikkinchisini ko'rmasa-da, har kuni o'z hayotlari, oila-a'zolari, qilgan ishlari, barcha-barchasi haqida suhbatlashishadi. Ularning ma'yus ko'zlari esa har doimgidek palata shiftiga qadalgan.

Doktor deraza oldida yotgan bemorga bergan o'sha kutilgan fursat ham yetib keldi. U asta o'rmidan turib, derazaga qaradi va xonadoshiga tashqaridagi hayot haqida so'zlay boshladi. Xonadoshi bu vaqtni intizorlik bilan kutardi. Chunki deraza oldidagi bemorning tashqaridagi hayot haqida zavq-shavq ila so'zlab berishi unda yashash ishtiyogini oshirar edi.

«Bog'. Unda katta ko'l bor. O'rdaklar suzib yuribdi. Bolalar turli xil narsalardan qayiqchalar yasab, suvga ogizib o'ynashyapti. Bir tarafdin ko'lda suzish uchun kichik qayiqchalarni ijaraga berayotgan odam o'tiribdi. Atrofda daraxt soyasida, e'tiborni tortuvchi rang-barang gullar atrofiga dam olishyapti. Osmo musaffo».

Birinchi bemor bularni tasvirlarkan, boshqasi uning bu ajoyib, nozik tavsifini jon qulog'i bilan tinglar, so'ngra asta

ko'zini yumgancha shifoxona tashqarisidagi hayotni ko'z oldidan o'tkaza boshlardi.

Shu tarzda kunlar ketidan kunlar, hafta ketidan haftalar o'tdi.

Kunlardan birida, etalab odatdagidek, hamshira ulardan xabar olgani kirdi. Qarasaki, tunda deraza oldida yotgan bemorning joni uzilibdi. Sherigi bo'lsa uning vafoti haqida hamshira telefon orqali jasadni palatadan chiqarish uchun yordam so'ragandagina bildi. Suhbatdoshining o'limidan u juda xafa bo'ldi. So'ng hamshiradan karavotini deraza oldiga ko'chirishlarini iltimos qildi. Bunga hech qanday moneilik qiluvchi sabab yo'q edi. Shu bois hamshira uning iltimosini rad etolmadi.

U marhum xonadoshining aytib bergan so'zlarini eslab, uni qo'msab o'kinib yig'ladi. Asta o'rmidan turishga harakat qildi va derazadan tashqaridagi hayotni o'z ko'zi bilan ko'rishga oshiqdi. Lekin derazadan qarasa, faqatgina qo'shni binoning oppog devori ko'rinar edi. Shunda u: «Hamshira, hamshira», deya chaqirdi va hayratga tushib: «Xonadoshim tashqaridagi hayotni kuzatib yotgan deraza shumi?», deb so'radi. Hamshira: «Xonada bundan boshqa deraza yo'q, nimaga buncha ajablanaysiz?» — deb so'radi. Bemor xonadoshi doimo unga tashqaridagi yashnoq hayot haqida so'zlab berganini aytganda bemor uchun eng hayratlanarli hodisa sodir bo'ldi. Hamshira uning vafot elgan hamxonasi yoshligida ko'r bo'lib, ko'zi umuman ko'rmasligini aytdi.

Balki xonadoshi hayotga bo'lgan umidini o'rtinsh uchun unga atrofini go'zal tasvirlab, so'zlab bergandir.

*Arab tilidan
Abdurashid ASQAROV tarjimai*

Andrey TIMOFEEV
(Rossiya)

DENGIZ BO'YIDA

(Hikoya)

Qrimga to'ydandan keyingi asal oyi sayohatiga kelgan yosh kelin-kuyovlar Sevastopoldan Yaltaga olib boradigan ulovni kutishardi, u yerda ikki hafta dam olishni rejalashtirgan edilar. Yoshlar bor-yo'g'i olti oydan beri tanish bo'lib, hayotlariga kirib kelgan yangi o'zgarishlarga hali unchalik darajada ko'nikishmagan, har bir erka intilish esa ularga ko'p narsalarni hadya etardi. Tinig va ochiq osmon ostida xuddi ravshan suratdagidek vokzalning bahaybat binosi, yovvoyi sershox janub daraxtlari ko'zga tashlanadi.

Olya oxirgi kunlarda nihoyatda ko'tarinki kayfiyatda edi. Uning o'ylashicha, to'ydandan keyingi hayot umuman boshqacha bo'lishi kerak, tasavvurida bu hayot faqat zavq-u shavqdan iborat, ammo shu bilan birga o'ta muhim va qat'iyatli edi. Kichkina bolalar uchraganda mehri jo'shar, u har bir bola qiyofasida Maksimni ko'rayotgandek bo'lar, go'yoki o'zi ham yosh bolaga aylanib qolgandek edi. Olyaga Maksimning bosiq va jiddiyligi yoqardi, bir vaqtning o'zida bu unga quvonch ulashardi, ayniqsa, bugun ertalab Maksimning o'zi bolalar kolyaskasini ko'rsata turib o'tkir tovushiga muloyim va mayin urg'u berdi-da: «Qara, qizalog», — dedi.

Ular bekatda bir-birlaridan ozgina uzozda turishar, negaki, havo haddan ziyod issiq va bir-birining qaynoq tanasidan taralayotgan harorat ham ular uchun ortiqcha edi go'y-o. Olya toliqdi. Butun kun davomida ular Sevastopol bo'ylab yurishdi. Maksim borishlari mumkin bo'lgan

manzillarning xaritasini miyasida pishitib qo'ygan, shundan bo'lsa kerak, ular diqqatga sazovor joylarning barini ko'rishga ulgurishdi, shu bois ham Olya Maksimdan minnatdor bo'ldi. Bundan buyon nima qilish, qayerga borish kerakligi to'g'risida faqat Maksim o'ylab, qator chiqarayotgani Olyaga xush yoqardi. Uning baribir tezroq yo'nalishdagi mashinaga o'tirgisi, yolg'iz qolib, butun o'y-xayollarini tahlil qilgancha fikrlarini tiniglashtirib olgisi keldi.

Yo'nalishdagi taksining ichini benzin hidi tutib ketgandi. Olya boshini oynaga tekizdi va shu zahoti oynaning asabiy zirillashini his qildi. Maksim u bilan yonna-yon o'tirar, xuddi rafiqasi yonida ekanligiga ishonch hosil qilmoqchi bo'lgandek, unga tez-tez qarab qo'yardi. Atrofdagi odamlar boshlarini egganlaricha jaziramaga chidab borishardi. Oxirgi o'rindiqlarda joylashgan uch nafar kavyazlik yigilar baland va mast ovozda so'kniib o'tirishardi.

Ularning qilinishidan Olya noqulay ahvolda qoldi. Allaganday yengil tashvish xayolga ko'milishga xalaqit berardi, ammo sekin-asta orzular girdobi uni o'z og'ushiga torta boshladi. Axir insonning ichki olami tinch va osuda bo'lsa, tashqi dunyo kishini chalg'ita olarmidi? Olya kun botib, kech tushishini, sevgilisi bilan birgalikda plyajga borishini, yoqimli dengiz suvining iliq haroratini his qilishni orziqib xayolidan o'tkazardi.

To'satdan kimdir uning qo'limi turtib yubordi va Olya cho'chib tushdi.

— O'zingizni tutsangiz bo'lmaydimi? — degan kimningdir baland ovozini eshitdi, so'ng birdan Maksimning o'rnidan turib ketishi va lablari titragani uni hayron qoldirdi.

Kavyazliklarning og'zidan aroq hidi kelib turardi.

— Xotinimning yonida so'kinishni bas qiling, — nafrat bilan qichqirdi unga qarab Maksim. Olya eriga ajablanib qaradi, u hech qachon Maksimning bu qadar qattiq ovoza bag'irganini eshitmagandi, shuning uchun qo'rguvdandan o'rindiqqa yopishib qolganday bo'ldi.

Erkaklardan kimdir Maksimning yonini oldi. Oldinda o'tirgan keksaroq ayol ham uni qo'llab-quvvatladi. Ammo

endi erining g'ayritabiiy va ayni damda begona ovozidan boshqa narsa Olyaning qulog'iga kirmas edi.

Nihoyat haydovchi mashinani to'xtatib, bunday shovqin bo'laversa joyidan sijimasligini ma'lum qildi. Kavkazlik yoshlar jim bo'lishdi, faqat ora-sira ularning alamli pichirlashlari eshitilardi. Butkul jumlik cho'kkandan keyingi-na mashinaning shovqin bilan gaz chiqarib joyidan qo'z-g'algani eshitildi va dimoqqa tutun hidi urildi. Maksim o'tirar ekan, ko'ngli joyiga tushib, xotini quchdi:

— Bunaqalarni shu yo'sinda tarbiyalash kerak.

Ering quchishidan Olya isib ketib, yon tomonga o'girilib oldi. O'zini bo'g'ilib ketayotgandek his qildi. Go'yoki uni mana shu biqiq joyga qamab qo'yishgan-u, endi u hech qachon ozodlikka chiqolmaydigandek tuyuldi. U erining fe'l-atvoridan mutlaqo bexabar ekanini o'ylab, siqildi, xuddi chuqur quduqqa bemaqsad tikilib turganday his qildi o'zini. Vaqt juda sekin o'tardi, qiz esa asta-sekinlik bilan ma'nosiz va shuursiz holda qotib qolayotgandek edi go'yo.

Yaltaga ular kechga yaqin yetib kelishdi. Mashina plyaj yaqinidagi yo'lning chekkasida to'xtadi. Maksim juda shoshilardi, chunki qorong'i tushguniga qadar u tunash uchun mos joy topishi kerak, biroq Olya uni eshitmasdi. Uning qulog'i shang'illar, go'yoki oyna zirillayotgandek. Ular plyaj yoqalab ketishdi. Atrolda rang-barang soyabonlar, yengil o'rindiqlar, qumli qirg'oqda beg'am-betashvish yastanib olgan odamlar ko'zga tashlanadi. Kabob va tutun hidi dimoqqa uriladi.

Olya bo'lsa ayni damda noma'lum shaharda, uyidan yuzlab chaqirim olisda, o'zi hali durustroq tanishga ulgurmag'an, deyarli begona bo'lgan odam bilan yolg'iz qolganini o'ylab, qo'rqib ketdi. U parshonxotirlik bilan atrofga alanglar va mudroq holda indamay erining izidan borardi. Uning kelajak hayoti xuddi mana shu, ro'parada yastanib yotgan vahimali kechki dengiz misoli poyonsiz bir bo'shliqday ko'rindi.

Rus tilidan

Azizbek NOROV tarjimasi

NAZM

LI BO (Xitoy)

Li Bo «Bogiy she'riyat bilimdoni», «Ilohiy shoir», «Buyuk shoir» degan sharaflari nomlarga sazovor bo'lgan Xitoy adabiyotining yetuk shoirlaridan biri bo'lib, 1100 dan ziyod nodir asarlar yozib qoldingan. Uning 34 poemasi «Tan davrining 300 poemasi» nomi mashhur antologiyaga kiritilgan. Li Bo o'zining cheksiz tasavvur dunyosi bilan, chuqur falsafiy va yorqin obrazlari, shuningdek keng tarqalgan naqlari, muhabbatga yo'g'rilgan she'rlari bilan juda katta shuhrat qozongan. Uning «yuefu» janridagi asarlari ayniqsa mashhur. U «Eski g'oyalar», ya'ni «Gu fen» asarida ko'proq ma'rifatparvar konfutsiychilikni targ'ib qiladi.

Barcha afsona-ertaklarda Li Boning «abadiy yashovchi inson»ga aylangani, ayniqsa, Oyga qo'l cho'zaman deb cho'kib ketganligi bayon etiladi. Darhaqiqat, butun umr Oyga intilib yashagan, undan ilhom olib ijod qilgan. O'n ikki asrdan uzoq vaqt o'tigan bo'lsa-da hali-hanuz uning she'rlari, «Sokin tun haqidagi o'ylari» davrlar osha yashab kelyapti.

OYNING SHU'LASI

Yotog'im ustida Oynning shu'lasini,
Balki bu girovdir, o'zim bilmayman,
Boshim tutib unga oynadan boqib
Boshim egib, Vatan, seni eslayman.

Nomsiz

Yorqin Oyga, zarrin Quyoshga
Bu olamda tinchlik yo'q hech ham.
Inson ham xotirjam yasholmas
Hayot yo'li qisqa bo'lsa ham.

Penlay tog'i dengiz kafida
Derlar, mag'rur, vigor-la turar,
Nefrit, oltin misli o'rmonda,
Yal-yal yonar sarxil mevalar...

Yesang gar, sochingga oq tushmas,
Javlon urib yurgaysan mudom!
Oh, osmonga ketgim keladi,
Men — azobda o'tangan inson!

Musaffo daryo haqida she'rlar

Bu musaffo daryoda poklanadi yuragim,
Daryolardan o'zgacha, rangi ajib va ko'rkam.
Savolim bor, olisda ogar Sin'an haqida,
Ko'ra olarmi odam toshlarni suv tubidan.

Insonlarning surati ko'zgu bo'lib aks etar,
Qushlar aksi — pardada rangli surat misoli,
Tunlar, sukunat aro maymun tovushi kelar,
G'am chekar oy nurida, asir etsa xayoli...

Quyosh botayotgan dam Shanchjuni esga oldim

Yomg'ir tindi, moviy tumanda
Osmon ajib, yorug' yuz ochdi,
Sharq shamoli bahorni quchib,
Bog'lardagi gullar ko'z ochdi.

Lek gullar to'kilib, ketadi Bahor
Va inson boshlaydi yana qo'nsashni,
Barin his etmoqni xohlardim takror,
Istardim falsafa toshin izlashni...

Sharq tog'larin eslayman...

Sharqning tog'larida bo'lmadim uzoq,
U yer pushti rangli gullarga to'la.
Oy bulutlar uzra suzib yuribdi,
— Kimning oynasiga qo'narkin shu'la!

Yelanga surgun qilingan payt kungabog'ar haqida yozganim

Uyalaman, kungabog'ar ham
O'zin xavfdan himoya etar.
Yolg'iz menman, nochor va zaiif
Kezib yurgum doim darbadar...

Bir kun kelib gar avf etilsam,
Istagim bor mening yagona,
Kelib gullar parvarish qilsam
O'z qadrdon bog'imda yana!

*Xitoy tilidan
Dilafruz USMONOVA tarjimasi*

BAHOR BULBULLARINING CHAH-CHAH

(Yapon she'riyatidan namunalari)

MATSUO BASHOU

Aloqli yapon shoiri M. Bashou Yaponiyaning Edo davrida 1644–1694-yillarda yashab ijod etgan. Shoirning ko'plab asarlari sayohat mavzusiga bag'ishlangan («Burnishgan sayohat», «Kashimadagi ibodat», «Oyga sayohat», «Sarashinaga sayohat» va boshqalar).

Uning 1689-yilda yozilgan «Chuqur tor ko'cha» asari yapon tili va madaniyati haqidagi eng mashhur va e'tirof etilgan durdonadir. Unda yapon xalqining boshqalarda takrorlanmaydigan o'ziga xosliklari, insonlar o'rtasidagi munosabatlarning muhimligi qayd etilgan.

♦ ♦ ♦
Yoshlik deganlari
Somon soyabon tutib
Orzuga berilishdir.

♦ ♦ ♦
Qurbaganing qisqa parvozi,
Hovuzning chayqalishi
Suvning qo'shig'idir.

♦ ♦ ♦
Mana bu ko'cha va
Oqib kelayotgan odamlarsiz
Dunyo kuzning loyqasidek.

Sayohat haqida
Shirin va armonli orzuim bor –
Bu ziyoratga tavakkal qilmoq.

KOBAYASHI ISSA

Atogʻli yapon shoiri K. Issa oʻzining diltortar va oʻti sheʼrlari bilan oʻquvchilar koʻnglidan joy olgan. U 1772-yilda Shinao provinsiyasida tugʻilgan.

Asl ismi Nobuyuki boʻlib, Issa uning taxallusi. «Issa» soʻzining maʼnosi «bir piyola choy»dir. Uning asarlari insonlarga kuch, hayotga muhabbat, pok ruhияt baxsh etgan. U 20000 dan ziyod hokuklarning muallifidir.

Umrin boʻyi Buddaga sigʻinaman,
Lekin hamisha
Chivimlarni oʻldiraman.

Ey shilliqurt,
Fuji togʻiga tirmashib chiq,
Lekin sekin-asta, sekin-asta.

Tunda daraxtlarning gullashi
Va insonlarning yuzlari
Musiqaga koʻchgandek.

Necha yoshdaligini soʻragandim,
Yangi kimono kiygan bola
Beshta barmogʻini koʻrsatdi.

Men tekkan hamma narsa
Muloyimlik bilan, e voh,
Tikondek azob beradi.

ISHIKAVA TAKOBUKO

Tanka janrining ustasi, anʼanalariga sodiqlikni madh etuvchi inson Ishikava Takobuko 1886-yilda Hinoto qishlogʻida tugʻilgan. 1910-yilda uning birinchi muhim toʻplami «Ichiku nosuna» – «Bir siqim qum» oʻquvchilarga taqdim etilgan.

Unda 551 ta tanka janridagi yorqin va hayotiy sheʼrlari jamlangan.

Uning butun hayoti betakror kundaliklarida tasvirlangan va 1954-yilda toʻliq holda «Romaji kundaligi» nomi bilan chop etilgan. Ishikava Takobuko 1912-yilda vafot etgan.

Tokioqa ketayotgan kunim
Oldinda kutayotgan ayriliqdan
Onam avvaligidan ham
qaratroq koʻrindi.

Doskaga yozayotganimda
Biroz qoʻlimga orom beraman.
Shu lahzada huzur qilib
seni oʻylayman.

Bu shahar chetiga kelish
Birinchi muhabbatimning qabriga
Tashrif buyurishga oʻxshaydi.

♦ ♦ ♦
Illatlarga ko'mildim,
Borishga joyim qolmaganligi uchun
Bu hayotga taslim bo'ldim.

♦ ♦ ♦
Faqat bir nigoh,
Uning bir qarashi
Yuragimda yovvoyi alangani
gurillatdi.

KITAHARA HAKUSHYU

*Mashhur yapon shoiri va yozuvchisi Kitahara Hakushyu
1885–1942-yillarda yashab ijod etgan.*

*Uning she'rlari o'ziga xos ohangi, betakrorligi bilan ajralib
turadi.*

*Yaponiyani madh etib yozilgan ko'plab she'rlari, hokkulari
qo'shiqlarga aylangan va hozir ham kuylanmoqda.*

♦ ♦ ♦
Bahor qushining chah-chahi,
Yorug' va yorqin gullar,
Yam-yashil o'tloqlar.

♦ ♦ ♦
Ertalabki qorda
G'archillatib ezib yuribman,
Olimaning yuziga o'xshaydi.

♦ ♦ ♦
Bu men edim, kichkina yashil ko'zachada
Xo'rsinib, qora qon tupurib,
o'zimni ko'rdim.
Bir lahza do'zaxning azobin tortdim.

♦ ♦ ♦
Men arang, xiyol eshitaman
Qor yogqandan keyingi tongda
Ota-onamning uyg'onib sekin shivirlashlarin.

♦ ♦ ♦
Men tepalikka tirmashib chiqaman
Yelkamda baliq bilan.
To'q qizil gullar, kartoshka d'alalari
qiyg'os gullagan.

*Yapon tilidan
Fotima QUNDUZOVA tarjimai*

Vilyam SHEKSPIR (Angliya)

Vilyam Shekspir (1564–1616) Angliyaning Shertford shahrida dunyoga kelgan. Taxminan 1587-yilda Vilyam Shekspir Londonga ko'chib borib, 1593-yilda teatrda aktyor, rejissyor va dramaturg sifatida xizmat qilgan.

Umri davomida 37 ta pyesa yozgan. Buyuk dramaturg ijodining shoh asarlari «Hamlet» (1601), «Otello» (1604), «Qirol Lir» (1605), «Makbet» (1605), «Antoniy va Kleopatra» (1606) kabi tragediyalari hozirgacha dunyo sahnalarida namoyish etilmoqda.

SONET

Men hamisha aldanaman sevgilimga,
Aldayverar, haqiqatdan yaraldim, deb.
Ko'nikkanman, og'ir botmas bu dilimga,

Garchi o'zim yolg'onlarni ko'rmayman ep.
Navqiron deb o'ylaydi u meni hamon,
Axir ortda qolib ketdi u damlarim.

O, ko'nglimga botmaydigan shirin yolg'on,
Bilarmikan ekanligin umri yarim.
Qiziq, o'zin hisoblamas yolg'onchi deb,
Keksalikni tan olmayman men ham asli.

Muhabbatning yolg'onlari bir ko'rk, bir zeb.
Yosh tanlamas ekan do'stlar sevgi fasli.
Shuning uchun mayli yorim aldayversin,
Xushomadi hayotinga mazmun bersin.

Ingliz tilidan

Hayotbek O'SAROV tarjimai

Iogann VOLFGANG GYOTE (Germaniya)

Iogann Volfgang Ion Gyote (1749–1832) – nemis shoiri, davlat arbobi, ilg'or, mad'riatli oilada tarbiya topgan Iogann bolaligidan yunon adabiyotini chuqur o'rgangan, nemis tilidan tashqari lotin, fransuz, grek, italyan tillarini o'rgangan. 1765-yilda Leypsig universitetiga o'qishga kiradi va 1770-yilda Strasburg universitetida doktorlik dissertatsiyasini himoya qiladi. Gyotening birinchi mashhur asari – «Gyos fon Berlingengen» dramasi 1773-yilda e'lon etilgan. Buyuk shoirning «Klavigo» (1774), «Yosh Verterning iztiroblari» (1774), «Torkvato Tasso» (1780–1789), «O'rmon shohi» (1782), «Egmont» (1788), «Faust» (1774–1832) kabi qator asarlari dunyo xalqlari tillariga tarjima etilgan.

CHAMANDAGI MITTI ATIRGUL

Chaman ichra yurib bir bola,
Atirgulg'a nigohi tushdi,
Shunda nogoh aqldan kechdi.
Gulg'unchani uzmoqlik uchun,
Yoniga u shamoldek uchdi.
O'xshashi yo'q o'ta nozik ul,
Chamandagi mitti atirgul.

Bola dedi: «Seni uzaman»,
Tilga kirdi shunda atirgul:
«Agar meni uzsang, ogoh bo'l,
Tikanimni sanchaman», dedi.
O'xshashi yo'q o'ta nozik ul,
Chamandagi mitti atirgul.

Gul uzildi, bola kaftiga,
Shunda u ham tikaniin sanchdi,
Qaramasdan oh-u vohlarga,
Azob berib xumordan chiqdi.
O'xshashi yo'q o'ta nozik ul,
Chamandagi mitti atirgul.

Nemis tilidan
Gulhayo BARATOVA latjimalari

Xristian Iogann Heynrix Heyne (1797–1856) – nemis shoiri, publitsist va tanqidchisi. Romantik davrning so'nggi shoiri sanalgan Heyne, avvalo, Bonn universitetida, 1820-yildan Gyottingen universitetida, 1821–1823-yillarda Berlin universitetida o'qishini davom ettiradi. 1825-yilda doktorlik diplomini oladi. Shoirning «Qo'shiqlar kitobi» (1827), «Yangi she'rlar» (1844), «Romanzero» (1851) kabi she'riy to'plamlari keng tarqalgan.

SUV PARISI

Nega ma'yus tortganim
O'zim tushunolmayman.
Qadimiy bir ertakni
Sira unutmayman.
Qorong'u, salqin kecha,
Reyn sokin oqmoqda,
Tog'dagi cho'qqi uzra
Ajib nur taralmogda.
Cho'qqida suv parisi
Oltin sochin taraydi.
Bo'ymidagi marjoni
Zarhaldek yaltiraydi.
Oltin taroq qo'lida
Suv pari qo'shiq kuylar.
U shunday g'aroyibki,
Eshitganni sehlrar.
Qayiqchi qo'shiq tinglab,
Balandlikka qaraydi.
Qo'shiq unga musibat
Keltirishin bilmaydi.

Heynrix HEYNE
(Germaniya)

Shunday qilib kemachi
Sirli kuydan mast bo'ldi.
Suv parisi makridan
To'liqlarga g'arq bo'ldi.

Nemis tilidan
Gullhayo BARATOVA tarjimasi

IQROR

Yo'lim tushsa uying yonidan
Saharlari sayr istab nogoh.
Jajjiginam, shod bo'lib dildan
Derazangdan tashlaysan nigoh.

Sening qora, ohu ko'zlaring
Qilur meni har lahza ta'qib.
«Sen kim?» deya so'rar nigohing,
Musofirni yo oshiq g'arib.

Men bir olmon shoiridirman,
Tanishadi olmon yurtida.
Buyuk zotni qanday sevishsa,
Shunday suyar meni elimda.

Yurtimda yo'q sen kabi dilbar,
Go'zallikda tengi yo'q timsol.
Seni bilmas, meni olqishlar
Chamanga teng tikonzor misol.

GERMANIYA. QISH ERTAGI

(dostondan parcha)

Do'stlarim, sizlarga aytmoq istadim,
Bir ajoyib yangi qo'shiqni.
Bir paytlar xohlardik barchamiz yerda
Osmon saltanatini barpo etishni.

Xohlasak-da, baxtli bo'lishni,
Qashshoqlikdan qocholmadik hech,
Yengolmasdan yalqov ochlikni,
Tirishqoq qo'limiz daydib erta-kech.
Bir parcha non kifoya edi
Insoniyat bolalariga.
Go'zallik, Nazokat kezib yurardi
Yer to'lib Mirtaning' yaproqlariga.
Ha, endi dillarda tuganmas g'ashlik,
Yer ham to'la endi xas-po'choqlarga,
Osmonti ishonib topshirib qo'ydi
Farishta niqobli qarg'a, zog'larga.

Nemis tilidan
Mafituna NODIROVA tarjimasi

Kristina ROZETTI (Buyuk Britaniya)

Kristina Djordjina Rossetti (1830–1894) – ingliz shoirasi, ma'rifati oilada tarbiya topgan. Uning otasi Gabriel Rossetti italyan adabiy tanqidchisi, romantik shoir va olim 1820-yilda Londonga kelib qolgan edi.

U ko'plab hikoyalar va she'rlar yozgan bo'lib, ularga akasi Dante Rossetti surat ishlagan. Shoiraga «Goblin bozori» (1862) poemasi katta shuhrat keltirgan. Uning «Goblinlar bozori va boshqa poemalar» (1862), «Yangi poemalar» (1895) kabi kitoblari sevib o'qiladi.

QO'SHIQ

O'lganimda azizam, faryod
Chekib turma giryon boshimda,
Marsiyalar aytna solib .dod,
Alvon ko'z yosh to'kma qoshimda.

Maysa bo'lg'in qabrimda o'sgan,
Shudringlari beg'ubor kulgan,
Yolg'iz qolsang, yodga ol, mayli,
Unutqol agar siqilsang.

ESLA

Esla meni, ketsam yiroqqa,
Sado kelmas joylarga ketsam.
Qo'ling yetmas o'sha uzoqqa
Ketarmidim, gaytishim sezsam.

Meni eslab tunlari bedor
O'zligingni qo'ysang unutib.

Bundan bir naf ko'rmannmi yor,
Sen bu yonda yursang qon yutib.

Qo'ygin endi, bu ishni jonim,
Sigilmagin, o'ynagin, kulgin.
Meni baxtli qllaman desang,
Meni faqat baxtiyor suygin.

*Ingliz tilidan
Umida MAHMUDOVA tarjimolari*

Tarjimonlar haqida ma'lumotlar

Feruzbek Akbarov — 1994-yilda Andijon viloyatining Bo'z tumanida tug'ilgan. O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti qoshidagi 3-akademik litseyda o'qigan. Hozir Xalqaro Vestminster universitetining 4-bosqich talabasi.

Abdurashid Asqarov — 1989-yilda Namangan shahrida tug'ilgan. 2010–2014-yillarda Toshkent davlat sharqshunoslik institutida tahsil olgan. Tarjimalari Respublika markaziy nashrlarida e'lon qilingan.

Gulhayo Baratova — 1990-yilda Samarqand viloyati Toyloq tumanida tug'ilgan. 2001–2005-yillarda Samarqand davlat chet tillar instituti Roman-german filologiyasi fakulteti nemis tili bo'limida tahsil olgan.

Fotima Qunduzova — 1991-yili Farg'ona viloyatining Furgat tumanida tug'ilgan. 2010–2014-yillarda O'zbekiston davlat jahon tillari universitetida o'qigan. «Iste'dod maktabi» V Respublika yosh ijodkorlar seminari ishtirokchisi.

Munira Norova — 1984-yilda Qashqadaryo viloyatida tug'ilgan. Ingliz, rus va turk tillaridan badiiy asarlar tarjima qilgan. She'riy mashqlari Respublikamizning markaziy nashrlarida, shuningdek, Buyuk Britaniya va Hindistondagi jurnal, antologiyalarda e'lon etilgan.

Malohat Gafforova — 1991-yilda Samarqand viloyatining Bulung'ur tumanida tug'ilgan. Samarqand davlat chet tillar instituti Roman-german filologiyasi fakulteti koreys tili bo'limida tahsil olgan. Koreys adabiyotidan qilgan tarjimalari alohida to'plam sifatida chop etilgan. «Iste'dod maktabi» VI Respublika yosh ijodkorlar seminari ishtirokchisi.

Umid Mahmudova — Qarshi davlat universitetining Xorijiy tillar fakulteti ingliz tili bo'limining 4-bosqich talabasi.

Matfuna Nodirova — Qarshi davlat universitetining Xorijiy tillar fakulteti Nemis tili bo'limida tahsil olgan.

Azizbek Norov — 1990-yil 15-aprelda Qashqadaryo viloyatining Qarshi shahrida tug'ilgan. Hozirgi kunda Azizbek Qarshi davlat universitetining Xorijiy tillar fakulteti Rus tili va adabiyoti bo'limida tahsil olmoqda. «Oqshom qo'ynidagi nayrang», «Taqqir izmidagi tasodiflar» kabi qissalari va bir qator hikoyalari Respublika va viloyat nashrlarida chop etilgan. «Iste'dod maktabi» V Respublika yosh ijodkorlar seminari ishtirokchisi.

Dilafuz Usmonova — 1991-yilda Toshkent shahrida tug'ilgan. Zulfiya nomidagi davlat mukofoti bilan taqdirlangan. Toshkent davlat sharqshunoslik institutining magistranti. Toshkent shahridagi 59-sonli umumta'lim maktabi xitoy tili o'qituvchisi.

Mohichexra To'ychiyeva — 1991-yil Samarqand shahrida tug'ilgan. Samarqand davlat chet tillar instituti Roman-german filologiyasi fakultetining Ispan tili yo'nalishi 4-kurs talabasi.

Islomjon Qurbonov — 1993-yil Samarqand viloyati Ishtixon tumanida tug'ilgan. 2010–2014-yillarda Samarqand davlat chet tillar instituti Roman-german filologiyasi fakulteti Ispan tili yo'nalishida o'qigan. Hozirgi vaqtda «Karavan Travel» sayyohlik firmasi xodimi.

Shodiyeva Nilufar Abdurajmol qizi — 1990-yilda Qashqadaryo viloyatining G'uzor tumanida tug'ilgan. 2011–2015-yillarda Qarshi davlat universitetining Roman-german filologiyasi fakulteti fransuz tili va adabiyoti bo'limida tahsil olgan.

Turobek Qozog'ov — Samarqand davlat chet tillar instituti Roman-german filologiyasi fakultetining Nemis tili yo'nalishi 3-kurs talabasi.

Hayotbek O'sarov — Andijon davlat universitetining Xorijiy filologiya fakultetining 4-bosqich talabasi.

Shaxnoza Shamsiddinova — 1995-yilda Sirdaryo viloyati Mirzaobod tumanida tug'ilgan. Alisher Navoiy nomidagi 1-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabida va Mirzaobod ijtimoiy-iqtisodiy kasb-hunar kolleji «Ijtimoiy muhofaza huquqshunosligi» yo'nalishida tahsil olgan.

Gandilal Yusupova — 1986-yilda Andijon viloyatida tug'ilgan. 2004–2008-yillarda O'zbekiston davlat jahon tillari universitetida o'qigan. «Tor sehiri», «Yorug' kunlar» kabi she'riy to'plamlar muallifi.

MUNDARIJA

NASR

Don Xuan Manuel. Tulki va tumshug'ida pishloq tutgan qarg'a. Hikoya. <i>Ispan tilidan Islomjon Qurbonov tarjimasi</i>	6
Gi de Mopassan. Ikki do'st. Novella. <i>Fransuz tilidan Nilufar Shodiyeva tarjimasi</i>	10
Keyt Shopen. O'kinch. Hikoya. <i>Ingiliz tilidan Qandilal Yusupova tarjimasi</i>	18
Mardieri Uilyams. Momiq quyoncha. Ertak. <i>Ingiliz tilidan Shaxnoza Shamsiddinova tarjimasi</i>	25
Frans Kafka. Shogollar va arablar. Hikoya. <i>Nemis tilidan Turobek Qozogov tarjimasi</i>	31
Manuel Roxas. O'g'ri va uning xotini. Hikoya. <i>Ispan tilidan Mohichehra To'ychiyeva tarjimasi</i>	36
Jorj Oruell. Filning o'limi. Hikoya. <i>Ingiliz tilidan Feruz Akbarov tarjimasi</i>	46
Herbert FRANKE. Evrilish yoki koinotda yolg'iz. <i>Fantastik hikoya.</i> <i>Nemis tilidan Turobek Qozogov tarjimasi</i>	55
Jemil Kevakchu. Opam. Hikoya. <i>Turk tilidan Munira Norova tarjimasi</i>	58
I Chol Xuan. Mehr bizni tark etmaydi. Piano. <i>Hikoya.</i> <i>Koreys tilidan Malohat G'afforova tarjimasi</i>	65

Husayn Abdusalom. Ikki bemor. Hikoya.
Arab tilidan Abdurashid Asqarov tarjimasi.....

Andrey Timofeyev. Dengiz bo'yida. Hikoya.
Rus tilidan Azizbek Norov tarjimasi.....

NAZM

Li Bo. O'ynig shu'las. She'rilar. <i>Xitoy tilidan Dilafruz Usmonova tarjimasi</i>	80
Matsuo Bashou. Bahor bulbullarining chah-chahi. <i>She'rilar.</i> <i>Yapon tilidan Fotima Qunduzova tarjimasi</i>	83
Vilyam Shekspir. Sonet. <i>Ingiliz tilidan Hayotbek O'sarov tarjimasi</i>	88
Iogann Gyote. She'rilar. <i>Nemis tilidan Gulhayo Baralova va Mahbuba Qiyomova tarjimasi</i>	89
Xeynrix Xeyne. She'rilar. <i>Nemis tilidan Maftuna Nodirova tarjimasi</i>	91
Kristina Rozetti. She'rilar. <i>Ingiliz tilidan Umida Mahmudova tarjimasi</i>	94

O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI
«IJOD» JAMOAT FONDI

Adabiy-badiiy nashr

BAHOR BULBULLARINING
CHAH-CHAH

Yosh tarjimonlar bayozi

Jahon adabiyotidan yangi tarjimalar

Muharrir Umida Rajabova
Badiiy muharrir Jahongir Badalov
Texnik muharrir Yelena Tolochko
Musahih Umida Rajabova
Main tervichi Gulchehra Azizova

Litsenziya raqami AI № 163. 09.11.2009. Bosishga 2016-yil
15-aprelda ruxsat etildi. Bichimi 60x84¹/₁₆. Ofset qog'oz.
BalticaUz garnituras. Shartli bosma tabog'i 5,81. Nashr
tabog'i 3,95. Adadi 20000 nusxa. Shartnoma № 71 – 2016.
Buyurtma № 373.

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining Cho'lpon
nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. 100129, Tosh-
kent, Navoiy ko'chasi, 30.
Telefon: (371) 244-10-45. Faks (371) 244-58-55.

«TOSHKENT TEZKOR BOSMAXONASI» mas'uliyati
cheklangan jamiyati bosmaxonasida chop etildi. 100200,
Toshkent, Radialniy tor ko'chasi, 10.

Qayta inventarizatsiya
o'tkazildi
10.04.2017 yil. CHUK